

Michał Jankowski, Stanisław Momot*

Stosowanie przepisu art. 62a ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii

1. WPROWADZENIE

Pierwsze opisy wpływu substancji odurzających na zachowania człowieka i jego stan świadomości pochodzą z przekazów z bardzo odległych czasów. Wiadomo, że właściwości opium, haszyszu, konopi indyjskich, ale także peyotlu, grzybów halucynogennych, czy wielu innych roślin były wykorzystywane w praktykach magicznych, religijnych, medycznych czy w końcu jako używki wszędzie tam, gdzie powstawały cywilizacje. Wiadomo, że właściwości odurzające opium wykorzystywali już starożytni Egipcjanie, że uzależnił się od nich Marek Aureliusz. W XIX w. cesarskie Chiny, które odmawiały przyjmowania ładunków opium przywożonych przez statki brytyjskiej Kompanii Wschodnioindyjskiej, musiały to w końcu uczynić. Sprawily to wojny wywołane przez Wielką Brytanię, do których przyłączyła się także Francja, znane jako wojny opiumowe, nieprzynoszące chluby tym europejskim mocarstwom. Zapoczątkowało to klęskę powszechnego nałogu zażywania opium, której skutki Chiny odczuwały przez wiele dziesięcioleci.

Rozwój społecznej komunikacji i upowszechnianie informacji wzmagały zainteresowanie właściwościami różnych środków odurzających i przyczyniały się do wzrostu ich zażywania. Zwiększała się też wiedza o ich szkodliwości i o potrzebie przeciwdziałania dalszemu rozwojowi ich konsumpcji. U schyłku XIX w. ta świadomość stała się na tyle powszechna i silna, że na początku wieku XX największe państwa świata podpisały w Hadze Międzynarodową Konwencję Opiumową z 23.01.1912 r., do której Rzeczpospolita Polska przystąpiła 30.12.1922 r.¹ Dało to początek polskiemu ustawodawstwu antynarkotykowemu. Jego pierwszym aktem była wydana kilka miesięcy później ustawa z 22.06.1923 r. w przedmiocie substancji i przetworów odurzających². Ustawa, co wskazano w jej art. 1, zabraniała: „wytwarzania, przeróbki, przywozu i wywozu, przechowywania, handlu oraz wszelkiego obiegu opium surowego, opium leczniczego, opium do palenia i jego odpadków (...), haszyszu, morfiny, kokainy, heroiny, wszelkich ich soli i przetworów

* Dr Michał Jankowski jest adiunktem w Instytucie Wymiaru Sprawiedliwości, Sekcja Prawa Karnego; prokurator Stanisław Momot jest prokuratorem Prokuratury Krajowej w stanie spoczynku.

¹ Oświadczenie rządowe z 30.12.1922 r. w przedmiocie przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Międzynarodowej Konwencji Opiumowej, podpisanej w Hadze dnia 23 stycznia 1912 r. i do protokołu zamknięcia III Konferencji Opiumowej, podpisanego w Hadze dnia 25 czerwca 1914 r. (Dz. U. z 1923 r. Nr 9, poz. 55).

² Dz. U. Nr 72, poz. 559.

oraz tych pochodnych, które na podstawie badań naukowych w drodze rozporządzenia Ministra Zdrowia Publicznego będą uznane za wywołujące szkodliwe skutki dla zdrowia”.

Na wypadek pojawienia się w obiegu innych substancji lub przetworów o podobnie szkodliwych skutkach, ustawa upoważniała Ministra Zdrowia Publicznego do rozciągnięcia na nie, w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu, jej przepisów.

Zabroniona była także sprzedaż do celów spożywczych eteru etylowego i jego mieszanin (art. 3 cyt. ustawy).

Sprzedaż taka zagrożona była karą więzienia od trzech miesięcy do lat pięciu i grzywną do 10 mln marek. Podobnie zagrożony był przywóz z zagranicy, przechowywanie dla zbycia lub wytwarzania opium surowego, leczniczego, opium do palenia, wyciągu z opium (ekstrakt), morfiny i innych alkaloidów opium (z wyjątkiem kodeiny), ich soli i pochodnych, kokainy, jej soli i pochodnych oraz substancji i przetworów uznanych przez Ministerstwo Zdrowia Publicznego za szczególnie niebezpieczne oraz pochodnych i przetworów eteru etylowego i jego mieszanin. Taką samą karą zagrożone było również bezprawne umożliwienie innym użycia tych środków, jeżeli czyn przestępny wywołał lub mógł wywołać „następstwa szczególnie szkodliwe”, a sprawca mógł to przewidzieć, lub jeśli przestępstwo popełniono z chęci zysku. Usiłowanie i udział podlegały karze jak dokonanie (art. 7 ustawy).

Zajmujący się leczeniem lub aptekarz mógł być ponadto pozbawiony prawa wykonywania zawodu na czas nie krótszy od lat trzech lub na zawsze. Jeżeli przestępstwa dopuszczono się przy uprawianiu innego zawodu lub przemysłu, sprawca mógł być pozbawiony prawa do jego wykonywania na czas od roku do lat pięciu. Wynika to z dwóch dalszych akapitów wskazanego art. 7 (systematyka ustawy przewidywała jedynie podział na artykuły, nie było w niej paragrafów ani innych podrzędnych jednostek redakcyjnych).

Użycie w towarzystwie środków wymienionych powyżej stanowiło występek zagrożony więzieniem od dwóch tygodni do jednego roku i grzywną od 50 tys. do 5 mln marek lub jedną z tych kar (art. 8).

Nieprawne posiadanie środków, wymienionych w ustawie, było zawsze zagrożone ich konfiskatą (art. 9).

Ustawa z nielicznymi zmianami obowiązywała do dnia wejścia w życie ustawy z 8.01.1951 r. o środkach farmaceutycznych i odurzających oraz artykułach sanitarnych³.

W ustawie tej w istotny sposób, w porównaniu z poprzednią, rozszerzono katalog środków odurzających, wymieniając ich – w art. 5 ust. 1 – dokładnie 20. W ust. 2 tego przepisu przewidziano delegację dla Ministra Zdrowia do zaliczenia do środków odurzających, na podstawie badań naukowych, innych substancji lub przetworów. Wyraźnie wyodrębniono przepisy karne (zawarte w artykułach od 26 do 34). Koncentrowały się one na zwalczaniu produkcji, sprowadzania do kraju, wprowadzania do obrotu oraz fałszowania środków odurzających. Karalne było także przechowywanie (w art. 29 ustawy nie użyto określenia „posiadanie”), a także używanie, jeśli odbywało się w obecności innej osoby i bez zalecenia lekarza (art. 30).

³ Dz. U. Nr 1, poz. 4.

Kolejna ustawa – z 31.01.1985 r. o zapobieganiu narkomanii⁴ – w tytule określiła się jako akt prawny mający zapobiegać narkomanii postrzeganej już wówczas jako negatywne zjawisko społeczne. W art. 9 ustawy sformułowano 17 definicji legalnych, w tym narkomanii, środka odurzającego lub psychotropowego, środka zastępczego, jak również uzależnienia. W odniesieniu do środków odurzających lub psychotropowych, a także środków zastępczych odesłano do wykazów (art. 9 ust. 2 i 3), które miał ustalić Minister Zdrowia i Opieki Społecznej. W przepisach karnych przewidziano przypadki mniejszej wagi niektórych przestępstw. Nie określono jednak ich kryteriów.

Ustawa ta utraciła moc w następstwie uchylecia przez ustawę z 24.04.1997 r. o przeciwdziałaniu narkomanii⁵. Odmienny tytuł miał znamionować również zmianę podejścia ustawodawcy do problemu. Narkomania stała się zjawiskiem, któremu należy przeciwdziałać, a nie tylko zapobiegać; aktualnym i rzeczywistym, a nie groźącym. O dostrzeżeniu skali zagrożeń i rozwoju zjawiska świadczy sama budowa aktu prawnego i załączników do niego, w których znalazły się wykazy: prekursorów w trzech grupach (załącznik nr 1), środków odurzających w czterech grupach (załącznik nr 2) i substancji psychotropowych, także w czterech grupach (załącznik nr 3). Ustawodawca w art. 6 zdefiniował między innymi prekursorzy, środki odurzające, substancje psychotropowe i środki zastępcze (łącznie 26 definicji legalnych). Nie przedstawił jednak definicji narkotyku. Zwalczanie narkomanii, uznane w art. 1 ust. 2 pkt 4 za element przeciwdziałania, zostało skierowane przeciwko niedozwolonemu obrotowi, wytwarzaniu, przetwarzaniu, przerobowi i – pierwszy raz w ustawie jednoznacznie – posiadaniu substancji, których używanie może prowadzić do narkomanii. Posiadanie środków odurzających lub substancji psychotropowych zostało w art. 48 ust. 1 zagrożone karą pozbawienia wolności do lat trzech. W ust. 2 art. 48 został przewidziany wypadek mniejszej wagi zagrożony karą grzywny, karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. Kryteriów wypadku mniejszej wagi, podobnie jak w poprzedniej ustawie, nie określono, pozostawiając to praktyce.

Ostatnia, piąta z kolei – licząc od wydanej 22.06.1923 r. – obowiązująca do dziś ustawa z 29.07.2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii⁶ nosi ten sam tytuł co poprzednia. Przyjęto w niej rozwiązanie całkowitego zakazu posiadania (art. 62) jakichkolwiek ilości środków odurzających lub substancji psychotropowych, niezależnie od celu posiadania i rodzaju środka lub substancji, jeśli są one objęte wykazem zawartym w załączniku do ustawy. Całkowity zakaz posiadania obowiązuje do chwili obecnej. W ustawie znalazły się typy kwalifikowany (art. 62 ust. 2) i uprzywilejowany (art. 62 ust. 3) posiadania. Postać kwalifikowaną wyodrębniono jedynie ilościowo. Uprzywilejowaną natomiast określono jako wypadek mniejszej wagi.

W kolejnych latach obowiązywania ustawy wzrastała wiedza o zjawisku narkomanii i różnych jego aspektach, w tym o niebezpiecznych skutkach zażywania środków odurzających i substancji psychotropowych oraz trudnym do zwalczenia i niepoddającym się terapiom uzależnieniu. Ścierały się różne koncepcje zwalczania, profilaktyki

⁴ Dz. U. Nr 4, poz. 15.

⁵ Dz. U. Nr 75, poz. 468.

⁶ Dz. U. Nr 179, poz. 1485 – dalej jako: u.p.n.

i karaniam. Nie mając określonej koncepcji, przechodzono w propozycjach kolejnych zmian ustawowych ze skrajności legalizacji posiadania narkotyków dla celów konsumenckich do skrajności całkowitego zakazu posiadania jakiegokolwiek ich ilości.

Warto też wskazać, że samo pojęcie posiadania wywoływało spory w doktrynie. Zwyciężył pogląd zgodny ze stanowiskiem wyrażonym przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z 8.04.2014: „Na gruncie prawa karnego znamię czasownikowe «posiada» występuje w znaczeniu powszechnym («mieć») i nie może być utożsamiane z posiadaniem w rozumieniu cywilnoprawnym – po prostu jest stanem polegającym na faktycznym władztwie nad rzeczą, które z konstrukcją współsprawstwa nie koliduje”⁷.

Tak też pojęcie posiadania było wykładane w większości w doktrynie⁸, jako każdy stan związany z władaniem (także dzierżenie), a nie w ujęciu cywilistycznym⁹. Praktyka była rozbieżna w interpretowaniu pojęć znacznej ilości (art. 62 § 2 u.p.n.) i wypadku mniejszej wagi, a wypracowane przez nią poglądy trudno niekiedy uznać za choćby zbliżone. Przykładowo w orzeczeniach Sądu Najwyższego i niektórych sądów apelacyjnych znalazły się odmienne wykładnie pojęcia „znaczna ilość”. Zdaniem Sądu Apelacyjnego w Gdańsku: „Pojęcie «znacznej ilości» środków odurzających lub substancji psychotropowych, o którym mowa w art. 62 ust. 2 u.p.n., postrzega się jako ilość wystarczającą do jednorazowego odurzenia się co najmniej kilkudziesięciu osób”¹⁰, natomiast Sądu Apelacyjnego w Lublinie: „Skoro kilogram marihuany pozwala na wytworzenie co najmniej 2 000 porcji, to jest to znaczna ilość środków odurzających”¹¹. Sąd Apelacyjny w Krakowie wyraził dalece odmienne stanowisko: „Znaczna ilość narkotyków to taka, która wystarcza do jednorazowego odurzenia się kilkudziesięciu tysięcy osób. Chodzić powinno o ilości hurtowe, ponadprzeciętne w zwykłym obrocie środkami odurzającymi. Tylko wtedy to kwalifikujące pojęcie ma sens prawnokarny”¹². Sąd Najwyższy wypowiedział w tym zakresie pogląd, że: „Znaczna ilość narkotyków to taka, która wystarcza do jednorazowego odurzenia się co najmniej kilkudziesięciu osób”¹³. Odmienności interpretacyjnych w odniesieniu do pojęcia „wypadek mniejszej wagi” było znacznie mniej. Na ogół wyrażano stanowisko, że nie mogą decydować tylko niewielkie ilości środka lub substancji, ale należy uwzględnić jeszcze inne okoliczności¹⁴.

Po wielu zmianach, w tym także trzech kolejno zwiększających surowość kary za przestępstwo z art. 62 ust. 2, wprowadzonych w czasie obowiązywania ustawy, wydany został 7.02.2012 r. jej tekst jednolity, obowiązujący obecnie z kolejnymi zmianami¹⁵. Najistotniejsza zmiana, z punktu widzenia niniejszego badania podjętego

⁷ III KK 88/14, LEX nr 1458717.

⁸ Tak np. M. Klinowski, *Granice odpowiedzialności za posiadanie narkotyków*, „Prokuratura i Prawo” 2011/3, s. 99–117; M. Kornak, *Glosa do uchwały SN z dnia 27 stycznia 2011 r.*, I KZP 24/10, LEX/el. 2011.

⁹ Tak np. M. Malecki, *Glosa do uchwały SN z dnia 27 stycznia 2011 r.*, I KZP 24/10, CzPKiNP 2011/2, s. 149–168.

¹⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 19.12.2012 r. (II AKa 430/12), LEX nr 1271815.

¹¹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 11.04.2013 r. (II AKa 45/13), LEX nr 1316232.

¹² Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 5.04.2013 r. (II AKa 47/13), LEX nr 1339362.

¹³ Wyrok Sądu Najwyższego z 4.07.2011 r. (IV KK 127/11), LEX nr 897769.

¹⁴ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 7.11.2014 r. (II AKa 203/14), LEX nr 1630501; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 1.08.2013 r. (II AKa 226/13), LEX nr 1372275; postanowienie Sądu Najwyższego z 20.01.2010 r. (II KK 304/09), OSNwSK 2010/1, poz. 102; wyrok Sądu Najwyższego z 20.01.2010 r. (II KK 289/09), OSNwSK 2010/1, poz. 100.

¹⁵ Dz. U. poz. 124.

w Instytucie Wymiaru Sprawiedliwości, została dokonana ustawą z 1.04.2011 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz niektórych innych ustaw¹⁶. Wprowadzone przez nią rozwiązania dotyczą m.in. badanej możliwości umarzania postępowania w przypadkach posiadania niewielkich ilości narkotyków na własny użytek, a także stosowania alternatyw dla sankcji karnych wobec osób uzależnionych. Wprowadzony został także obowiązek monitorowania pacjentów w systemie leczenia uzależnień.

Przepisy ustawy miały, łagodząc ostrze karania, zbliżyć polskie prawodawstwo do zasady „leczyć zamiast karać”. Zresztą karanie wszystkich przypadków posiadania narkotyków nie przynosiło zakładanych rezultatów, za to co roku sprowadzało na sądy tysiące spraw o posiadanie niewielkich ilości środków odurzających lub substancji psychotropowych, co stanowiło istotne obciążenie dla samych sądów, jak i dla budżetu państwa.

Wprowadzono między innymi do ustawy artykuł 62a o następującej treści: „Art. 62a. Jeżeli przedmiotem czynu, o którym mowa w art. 62 ust. 1 lub 3, są środki odurzające lub substancje psychotropowe w ilości nieznaczonej, przeznaczone na własny użytek sprawcy, postępowanie można umorzyć również przed wydaniem postanowienia o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia, jeżeli orzeczenie wobec sprawcy kary byłoby niecelowe ze względu na okoliczności popełnienia czynu, a także stopień jego społecznej szkodliwości”.

Przepis nie zawiera rozwiązania, które nie byłoby możliwe na gruncie obowiązujących przepisów prawnomaterialnych i przy wykorzystaniu rozwiązań postępowania karnego obowiązującego w czasie nowelizacji. Bez wprowadzania tego przepisu możliwe było też umorzenie postępowania karnego przed jego formalnym wszczęciem.

Warunkiem zastosowania przepisu art. 62a u.p.n. jest spełnienie trzech następujących kryteriów:

- 1) posiadanie dotyczy nieznaczonej ilości środka lub substancji,
- 2) środki lub substancje są przeznaczone na własny użytek posiadającego,
- 3) okoliczności popełnienia czynu i stopień jego społecznej szkodliwości sprawiają, że orzeczenie wobec sprawcy kary byłoby niecelowe.

Tak sformułowane kryteria nasuwają pewną refleksję. Gdyby mianowicie nie opisywana nowelizacja, kryteria te mogłyby stanowić wskazówkę, w jakich okolicznościach należy umorzyć postępowanie z powodu znikomej szkodliwości społecznej czynu – trudno sobie bowiem wyobrazić inną sytuację, w której byłoby to uzasadnione, a przecież, w świetle zasad wykładni prawa, nie jest możliwe przyjęcie, że przepis art. 1 § 2 k.k. (oraz, tym samym, art. 17 § 1 pkt 3 k.p.k.) z jakichś przyczyn nie może tu znaleźć zastosowania. O ile bowiem w wypadku najcięższych przestępstw może tak być (np. zabójstwo), o tyle w wypadku czynu stosunkowo lekkiego, jakim jest posiadanie małej ilości narkotyku, jest to wykluczone. Należy wprawdzie pamiętać, że stopień szkodliwości społecznej nie jest jedynym kryterium zawartym w art. 62a u.p.n., lecz należą też do nich „nieznacznna ilość”, „przeznaczenie na własny użytek sprawcy”, oraz „niecelowość orzeczenia kary ze względu

¹⁶ Dz. U. Nr 117, poz. 678.

na okoliczności popełnienia czynu” – to wszystko jednak w praktyce, jeśli nawet nie sprowadza się do elementów oceny owej społecznej szkodliwości, to wiąże się z nią w sposób nierozłączny.

Omawiany przepis nie wnosi zatem niczego, czego nie można by było (przed nowelizacją) osiągnąć prawidłowym stosowaniem przepisu art. 1 § 2 k.k. określającego konsekwencję znikomej szkodliwości społecznej czynu. Jest zatem, częściowo wbrew swojemu brzmieniu, w istocie rzeczy nieco kazuistyczną dyrektywą stosowania norm dotyczących znikomości szkodliwości społecznej czynu, w tym wypadku wobec konsumentów narkotyków. Stanowi też szczególną podstawę umorzenia postępowania. (Ponadto, o czym niżej, przepis art. 62a u.p.n. cechują też pewne niekonsekwencje, w tym takie, które pociągają za sobą chyba niezamierzony skutek).

Sytuacja po nowelizacji jest jednak inna. Przepis art. 62a u.p.n. wprowadził do stratyfikacji przestępstwa posiadania narkotyku – czyn o znikomej społecznej szkodliwości (nie ma przestępstwa), czyn stanowiący wypadek mniejszej wagi (art. 62 ust. 3), czyn podstawowy (art. 62 ust. 1) oraz czyn kwalifikowany (art. 62 ust. 2) – dodatkową warstwę w postaci czynu szkodliwego społecznie w sposób bardziej niż znikomy, nie urastającego jednak do rangi takiego wypadku mniejszej wagi, w którym nie jest już możliwe umorzenie postępowania na podstawie przepisu art. 62a u.p.n. Jeśli bowiem chodzi o relację do przepisu art. 1 § 2 k.k., jest oczywiste, że społeczna szkodliwość czynu określonego w art. 62a u.p.n. musi być większa niż „znikoma”, gdyż gdyby nie była, czyn nie stanowiłby przestępstwa i tym samym nie byłoby możliwe zastosowanie tego przepisu jako podstawy umorzenia postępowania. Przyjęte przez ustawodawcę rozwiązanie jest więc w tym punkcie teoretycznie poprawne, choć trudno sobie wyobrazić, na czym taka dystynkcja miałaby polegać w praktyce. Taka jest rzeczywistość normatywna i trzeba sobie z nią jakoś radzić, choć w praktyce wymiaru sprawiedliwości sensowne rozdzielenie trzech „najniższych” warstw (wprowadzonych w miejsce dwóch) jest nie „tylko” trudne, ale wręcz niemożliwe.

Nie oznacza to jednak, że przepis jest zbędny. Pomimo opisanej powyżej wady (niemożność sensownej dyferencjacji prowadząca w praktyce do całkowitej dowolności przy kwalifikowaniu czynów), ma on bowiem doniosłe znaczenie w praktyce wymiaru sprawiedliwości – stanowi ważną dyrektywę polityki karnej, przełamującą niechęć lub obawę przed stosowaniem przepisów o znikomej szkodliwości społecznej czynu w odniesieniu do przestępstw narkotykowych.

Omawiany przepis może też prowadzić – paradoksalnie – do pogorszenia sytuacji oskarżonego. Mianowicie w sytuacjach, w których w istocie spełnione są kryteria uznania czynu za szkodliwy społecznie w stopniu znikomym, tj. w których czyn nie jest przestępstwem i tym samym postępowanie powinno zostać umorzone obligatoryjnie na podstawie art. 17 § 1 pkt 3 k.p.k., prokuratury i sądy mogą się skłaniać do stosowania przepisu art. 62a u.p.n., co nie tylko implikuje stwierdzenie, że przestępstwo zostało popełnione, lecz także powoduje fakultatywność orzeczenia o umorzeniu postępowania.

Podjęte w Instytucie Wymiaru Sprawiedliwości badanie ma na celu ustalenie, jak stosowany jest przepis art. 62a u.p.n. przez jednostki organizacyjne prokuratury. Czy spełnił on założoną rolę zmniejszenia surowości skierowanej na posiadaczy środków odurzających i substancji psychotropowych przeznaczonych na własny

użytek, a przy tym odciążenia sądów, a także czy właściwie są realizowane zasady wykładni stosowanych przepisów prawa, a w tym czy badany przepis nie jest stosowany w sytuacjach, w których stosowany być nie powinien – gdy społeczna szkodliwość czynu jest znikoma.

2. DOBÓR PRÓBY

Zwrócono się do 261 wylosowanych prokuratur rejonowych z prośbą o nadesłanie akt trzech spraw zakończonych prawomocnie w 2014 r., w których zastosowano badany przepis art. 62a u.p.n., niezależnie od tego, czy przed, czy po wydaniu postanowienia o wszczęciu postępowania przygotowawczego – kolejno według dat postanowień o umorzeniu postępowania, począwszy od 1.06.2014 r., gdyby zaś takich spraw nie było albo było za mało – od początku roku. Takie określenie spraw jest równoznaczne z ich losowym doбором, gdyż przyjęte kryterium – daty postanowień począwszy od przyjętego arbitralnie dnia 1 czerwca – nie jest merytoryczne oraz uniemożliwia ich dobieranie według jakiegos przyjętego klucza (np. wybranie spraw niekontrowersyjnych).

Akta nadesłało zaledwie 150 prokuratur, tj. 57,5%. Pozostałe prokuratury odpowiedziały, że nie prowadziły w ogóle spraw spełniających takie kryteria. Musi to oznaczać, że omawiany przepis nie jest w nich stosowany, trudno bowiem przyjąć, że w obszarze ich właściwości nie zatrzymano nikogo z niewielką ilością narkotyku albo że sprawa żadnej z takich osób – akurat w tych prokuraturach – nie kwalifikowała się do umorzenia w trybie art. 62a u.p.n. (nawet przy uwzględnieniu faktu, że zatrzymuje się również osoby w wieku poniżej 17 lat, a ich sprawy, jako nieletnich, nie weszły w skład próby dobranej do niniejszego badania). Ponadto niektóre prokuratury przysłały akta mniej niż trzech spraw natomiast nieliczne przysłały więcej, bo po cztery sprawy.

Ostatecznie uzyskano w ten sposób akta 408 spraw (ze 150 prokuratur). Zdarzały się sprawy prowadzone wobec więcej niż jednej osoby, jednak w żadnej nie umorzono wobec takiej dodatkowej osoby postępowania na podstawie przepisu art. 62a u.p.n. Tym samym osób, których sprawy zbadano, było również 408.

Przy okazji doboru próby okazało się, że w aż 42,5% prokuratur, do których się zwrócono, nie umorzono w 2014 r. ani jednej sprawy na podstawie przepisu art. 62a u.p.n., co oznacza, że przepis ten z trudem toruje sobie drogę do praktyki.

3. OPIS WYNIKÓW BADANIA

3.1. Informacja o sprawcach

3.1.1. Wiek sprawców

Wiek sprawców przedstawiono w tabeli 1.

Jak wynika z danych przedstawionych w tabeli, zdecydowana większość sprawców to osoby młode – w wieku do 25 lat było ich niemal 70%. Osoby względnie młode, od 26 do 35 lat, stanowiły równo jedną czwartą wszystkich. Osób starszych niż 35-letnie ujawniono w badaniu zaledwie 3,6%. Najstarszy sprawca miał 59 lat.

Wynika to zapewne z większej popularności narkotyków wśród ludzi młodych, lecz także z ich stylu życia i większego ukierunkowania działań policji na młodzież.

Tabela 1. Wiek sprawców		
Wiek (w latach)	Liczba sprawców	Procent
do 21	176	43,0
od 22 do 25	107	26,4
od 26 do 30	66	16,2
od 30 do 35	36	8,9
od 36 do 40	9	2,1
pow. 40	7	1,7
b.d.	7	1,7
Ogółem	408	100,0

Źródło: opracowanie własne.

3.1.2. Płeć sprawców

W próbie znalazło się 388 mężczyzn, tj. nieco ponad 95% i 20 kobiet, tj. niecałe 5%. I znów można przypuszczać, że wynika to także z częstszego kierowania działań policji na młodzież płci męskiej niż na kobiety. Pozostaje to oczywiście niewiadomą, choć zasadne jest przypuszczenie, że działania prewencyjne policji dotyczą częściej młodzieży męskiej, jako stwarzającej większe zagrożenie, a – jak wynika z niniejszego badania, por. tabela 8 – w ponad połowie przypadków ujawnienie narkotyku nie jest następstwem czynności skierowanej na ten właśnie cel, lecz innej.

3.1.3. Uprzednia karalność sprawców

Uprzednią karalność sprawców przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Uprzednia karalność sprawców		
Uprzednia karalność	Liczba sprawców	Procent
(1) Niekarany	256	62,8
(2) Karany co najmniej raz za czyn związany z narkotykami, a mniej niż trzykrotnie ogółem	12	2,9
(3) Karany co najmniej raz za inny czyn, a mniej niż trzykrotnie ogółem	45	11,0
(4) Karany co najmniej trzykrotnie za dowolny czyn	14	3,4
(2) i (3)	9	2,2
(2) i (4)	4	1,0
Brak danych*	68	16,7
Ogółem	408	100,0

* Liczne przypadki braku danych wynikają z faktu umarzania postępowań na wczesnym etapie (jeśli nie przed wszczęciem, to przed przesłuchaniem osoby w charakterze podejrzanego). Często mianowicie w aktach brakowało informacji z rejestru skazanych i tej udzielanej do protokołu przesłuchania.

Źródło: opracowanie własne.

Jak wynika z danych zamieszczonych w tabeli, większość sprawców – wyraźnie ponad 60% – nie była uprzednio karana. Osób karanych co najmniej raz za inny czyn

było ponad 10%, a tych za czyn związany z narkotykami niecałe 3%. Osób karanych co najmniej trzykrotnie za dowolny czyn wystąpiło natomiast ponad 3%.

Ponad 2% sprawców ukarano uprzednio co najmniej raz za czyn związany z narkotykami oraz co najmniej raz za inny czyn.

1% sprawców ukarano uprzednio co najmniej raz za czyn związany z narkotykami oraz co najmniej trzykrotnie za dowolny czyn.

Wśród sprawców, wobec których umorzono postępowanie na podstawie omawianego przepisu, dominują więc osoby uprzednio niekarane – ponad 60%, natomiast osoby karane wielokrotnie (co najmniej trzykrotnie) to zaledwie 3,4%.

Na zastosowanie przepisu art. 62a u.p.n., wobec jego treści, nie powinny wpływać informacje co do uprzedniej karalności. Postępowanie można mianowicie umorzyć, „jeżeli orzeczenie wobec sprawcy kary byłoby niecelowe ze względu na okoliczności popełnienia czynu, a także stopień jego społecznej szkodliwości”. Mowa jest zatem tylko o czynie, nie zaś okolicznościach dotyczących sprawcy, w tym jego uprzedniej karalności.

Wydaje się, że przedstawiona struktura sprawców według uprzedniej karalności wynika przede wszystkim z ich na ogół młodego wieku (zwłaszcza w wypadku kategorii „czyn związany z narkotykami”), a także z charakteru przestępstwa określonego w art. 62 ust. 1 lub 3 u.p.n. Posiadanie, na własny użytek i w małych ilościach, środków odurzających nie musi się bowiem wiązać z ogólną tendencją do popełniania przestępstw.

Należy dodać, że w aktach zbadanych spraw nie ma informacji, które dotyczyłyby wcześniejszych doświadczeń związanych z narkotykami (poza danymi o leczeniu, por. tabela 6). Nie ma w szczególności informacji, czy wobec danej osoby umorzono postępowanie w jakiejś wcześniejszej sprawie związanej z narkotykami, czy to na podstawie przepisu art. 62a u.p.n., czy na innej (takie informacje nie są oczywiście odnotowywane w Krajowym Rejestrze Skazanych, a ponadto w zbadanych sprawach umorzenie nastąpiło na wczesnym etapie postępowania, w tym „przed jego wszczęciem”, nie ma więc także np. sprawozdań z wywiadów kuratorów, gdzie mogłyby się znaleźć).

3.1.4. Wykształcenie sprawców

Wykształcenie sprawców przedstawiono w tabeli 3.

Wykształcenie zawodowe, kończące co do zasady edukację, miało ponad 15% sprawców. Wykształcenie podstawowe i gimnazjalne – ponad 37%. W tej grupie, w przypadku osób młodszych, poziom wykształcenia może być tymczasowy, gdyż mogą one kontynuować naukę. Podobnie jest w wypadku osób o wykształceniu średnim, których znalazło się w próbie aż 27%. Jeśli dodać do tego osoby z wykształceniem licencyjnym oraz niepełnym wyższym i wyższym, otrzymujemy niemal 67%. Poziom wykształcenia u osób, wobec których zastosowano przepis art. 62a u.p.n. może więc być – przynajmniej potencjalnie – względnie wysoki.

Choć trzeba pamiętać, że możliwość kontynuowania edukacji nie musi się oczywiście spełnić, to jednak, tak czy inaczej, pozostaje niemal 30% osób o wykształceniu co najmniej średnim (a i ponad 1/5 – gimnazjalnym), co wyróżnia badane osoby, *in plus*, wśród sprawców ogółu przestępstw. Nie wiadomo, dlaczego tak jest, choć może to wynikać z faktu, że mamy tu do czynienia z osobami, które dopuściły się czynów lekkich, w wypadku których „orzeczenie wobec sprawcy kary byłoby niecelowe ze względu na okoliczności popełnienia czynu, a także stopień jego społecznej szkodliwości” (z art. 62 a u.p.n.).

Tabela 3. Wykształcenie sprawców		
Wykształcenie	Liczba sprawców	Procent
Podstawowe	64	15,7
Zawodowe	62	15,2
Gimnazjalne	88	21,6
Średnie	110	27,0
Niepełne wyższe i licencjat	4	1,0
Wyższe (magisterskie)	7	1,7
b.d.*	73	17,9
Ogółem	408	100,0

* Liczne przypadki braku danych wynikają z faktu umarzania postępowań na wczesnym etapie (jeśli nie przed wszczęciem, to przed przesłuchaniem osoby w charakterze podejrzanego). Często mianowicie w aktach brakowało informacji udzielanej do protokołu przesłuchania.

Źródło: opracowanie własne.

3.1.5. Status społeczno-zawodowy sprawców

Kwestię pracy bądź nauki sprawców przedstawiono w tabeli 4.

Tabela 4. Status społeczno-zawodowy sprawców		
Praca bądź nauka, sprawca jest:	Liczba sprawców	Procent
Uczniem	79	19,4
Studentem	16	3,9
Osobą pracującą*	150	36,8
Przedsiębiorcą	7	1,7
Osobą niepracującą	109	26,7
Rencistą	10	2,5
Uczniem i jednocześnie przedsiębiorcą**	1	0,2
Studentem i jednocześnie osobą pracującą***	2	0,5
b.d.****	34	8,3
Ogółem	408	100,0

* Ta kategoria obejmuje osoby, które zeznały do protokołu przesłuchania, że pracują. W protokołach przesłuchań odnotowuje się ten fakt dwojako: poprzestając na informacji, że dana osoba pracuje i ewentualnie gdzie (nazwa firmy), bez wskazania rodzaju umowy, na podstawie której świadczona jest praca albo zaznaczając, że są to „prace dorywcze” – również bez wskazania rodzaju umowy albo faktu braku pisemnej umowy (tzw. praca na czarno). Kategoria obejmuje więc wszelkie formy wykonywania pracy zarobkowej – gdyż ich rozróżnienie nie jest na podstawie protokołu przesłuchania możliwe (a innych źródeł informacji nie ma).

** Jest to uczeń, który jednocześnie prowadzi działalność gospodarczą.

*** Są to studenci, którzy jednocześnie pracują.

**** Liczne przypadki braku danych wynikają z faktu umarzania postępowań na wczesnym etapie (jeśli nie przed wszczęciem, to przed przesłuchaniem osoby w charakterze podejrzanego). Często mianowicie w aktach brakowało informacji udzielanej do protokołu przesłuchania.

Źródło: opracowanie własne.

Jak wynika z danych przedstawionych w tabeli, najliczniejsza kategoria to osoby pracujące – niemal 37% – choć wynika to, przynajmniej częściowo, z pojemności samej kategorii. Także często trudno jest wyraźnie oddzielić osoby niepracujące od wykonujących od czasu do czasu jakieś zajęcie.

Osób niepracujących, tj. podających do protokołu, że są bezrobotnymi lub właśnie niepracującymi albo pozostającymi na utrzymaniu innej osoby, a jednocześnie niebędących uczniami lub studentami, było niemal 27%.

Uczniów i studentów wyróżniono ogółem 24%, co jest naturalne w wypadku ludzi na ogół młodych.

3.1.6. Opinie o sprawcach

Opinii o sprawcach w zasadzie nie zasięgano, niekiedy jednak same osoby, wobec których toczyło się postępowanie, załączały jakieś opinie lub zaświadczenia. Przedstawiono to w tabeli 5. Miało to miejsce w 40 przypadkach, tj. niemal 1/10 (9,9%) wszystkich.

Tabela 5. Opinie o sprawcach			
Opinia o sprawcy	Liczba opinii	Procent tych, w których była jakakolwiek opinia	Procent wszystkich (408)
Opinia raczej dobra	8	20	1,96
Opinia raczej zła	2	5	1,22
Opinia neutralna	30	75	7,35
Ogółem	40	100	9,8

Źródło: opracowanie własne.

Z uwagi na to, że takich opinii jest mało, a ponadto że nie były one gromadzone w sposób usystematyzowany, dane te nie pozwalają na jakiegokolwiek scharakteryzowanie badanej populacji.

3.1.7. Leczenie

Ponieważ przepis art. 62a dotyczy posiadania narkotyków, ważne jest ustalenie, czy sprawcy mieli jakieś związane z tym (albo nawet niezwiązane) problemy ze zdrowiem psychicznym. Odnotowano wobec tego, czy przechodzili jakieś leczenie – i jeśli tak, to jakie. Przedstawiono to w tabeli 6.

Jak wynika z informacji zamieszczonych w tabeli, przeważająca większość sprawców – niemal 3/4 – nie leczyła się ani psychiatrycznie, ani odwykowo (narkotyki, alkohol). Bez przypadków braku danych, tylko mniej niż co 20 osoba korzystała z któregoś z uwzględnionych rodzajów leczenia (4,6%).

Osoby, wobec których zastosowano przepis art. 62a u.p.n., w przeważającej większości nie leczyły się więc ani psychiatrycznie, ani odwykowo. I znów może to, przynajmniej częściowo, wynikać z ich na ogół młodego wieku.

Sprawcy są na ogół młodzi albo względnie młodzi. Niemal wszyscy to mężczyźni. Spowodowane to jest zapewne większą popularnością narkotyków wśród ludzi

młodych, a także ich stylem życia i większym ukierunkowaniem działań policji na młodzież, zwłaszcza płci męskiej.

Tabela 6. Leczenie			
Rodzaj leczenia	Liczba sprawców	Procent (bez „braku danych”)	Procent wszystkich (408)
Psychiatryczne stacjonarne (szpital, ośrodek)	9	2,8	2,2
Psychiatryczne poradnia itp.	3	0,9	0,7
Narkotykowe stacjonarne (szpital, ośrodek)	2	0,6	0,5
Narkotykowe poradnia itp.	4	1,2	1,0
Alkoholowe stacjonarne (szpital, ośrodek)	0	0,0	0,0
Alkoholowe poradnia itp.	1	0,3	0,2
Nie leczył się	305	94,1	74,8
Ogółem	324	100,0	94,1

* Liczne przypadki braku danych wynikają z faktu umarzania postępowań na wczesnym etapie (jeśli nie przed wszczęciem, to przed przesłuchaniem osoby w charakterze podejrzanego). Często mianowicie w aktach brakowało informacji udzielanej do protokołu przesłuchania.

Źródło: opracowanie własne.

Choć większość sprawców nie była uprzednio karana, to jednak poniżej 40% tak, w tym rzadko za czyn związany z narkotykami. Z uwagi na ich młody wiek należy uznać, że odsetek ten jest dość znaczny.

Poziom wykształcenia u osób, wobec których zastosowano przepis art. 62a u.p.n., może natomiast być – przynajmniej potencjalnie – względnie wysoki.

Większość sprawców to osoby pracujące, w różnych formach zatrudnienia, a także uczniowie i studenci. Niepracujący i nieuczący się stanowią 27%.

Sprawcy w przeważającej większości nie leczyli się ani psychiatrycznie, ani odwykowo. Może to, przynajmniej częściowo, wynikać z ich na ogół młodego wieku.

3.2. Okoliczności ujawnienia przestępstwa – w działaniu nakierowanym na wykrycie narkotyku albo mającym inny cel

3.2.1. Okoliczności ujawnienia

Okoliczności ujawnienia czynów, o które toczyły się postępowania, nie są zawsze do końca jasne. W treści notatek służbowych jest, na przykład, mowa o skontrolowaniu pojazdu albo o przeszukaniu osoby, która „na widok policjantów zaczynała zachowywać się nerwowo” – najczęściej nie wiadomo jednak, dlaczego wybrano ten, a nie inny pojazd do kontroli, dlaczego kogoś przeszukano itp. Z tym zastrzeżeniem podjęto próbę skategoryzowania okoliczności ujawnienia przestępstwa, co zostało przedstawione w tabeli 7.

Jak wynika z informacji zawartych w tabeli, narkotyki są ujawniane najczęściej w trakcie przeszukiwania osób: ogółem 72%. W większości są to przeszukania osób, które zdaniem funkcjonariuszy policji zachowują się „podejrzenie”. Przeszukanie pojazdu lub pomieszczenia jest najczęściej konsekwencją bądź znalezienia zabronionej substancji przy osobie, bądź samego tylko „podejrzanego” zachowania kierowcy lub pasażera pojazdu. Na podstawie

treści notatek służbowych i, w niektórych sprawach, w których przesłuchano funkcjonariusza, także jego zeznań, trudno stwierdzić, czy samo przystąpienie do przeszukania było zasadne – zapewne tak, gdy ktoś „na nasz widok zaczął uciekać”, natomiast co do osób, które „zachowywały się nerwowo” albo „krążyły po parku”, nie jest to już jasne. Oczywiście w zbadanych sprawach podejrzenia funkcjonariuszy potwierdziły się, nie wiadomo natomiast, jak wyglądały inne interwencje – te które nie doprowadziły do znalezienia zabronionego środka lub substancji lub innych przedmiotów, których posiadanie jest zabronione.

Tabela 7.
Okoliczności ujawnienia przestępstwa

Okoliczności	Liczba sprawców	Procent
(1) Przeszukanie osoby* [przyczyna inna niż (5) lub (6)]	194	47,5
(2) Przeszukanie pomieszczenia [przyczyna inna niż (5) lub (6)]	9	2,2
(3) Przeszukanie pojazdu [przyczyna inna niż (5) lub (6)]	14	3,4
(4) Ujawnienie w trakcie zażywania [nie wskutek (5) lub (6)]	9	2,2
(5) Wskazanie przez inną osobę	7	1,7
(6) Wskutek wiadomości operacyjnej	4	1,0
Przeszukanie osoby i pomieszczenia	1	0,2
Przeszukanie osoby i pojazdu	21	5,1
Przeszukanie osoby po ujawnieniu w trakcie zażywania	15	3,7
Przeszukanie osoby po wskazaniu przez inną osobę	5	1,2
Przeszukanie osoby wskutek wiadomości operacyjnej	20	4,9
Przeszukanie osoby oraz „inne”	34	8,3
Przeszukanie pomieszczenia po wskazaniu przez inną osobę	2	0,5
Przeszukanie pomieszczenia wskutek wiadomości operacyjnej	12	2,9
Przeszukanie pomieszczenia oraz „inne”	4	1,0
Przeszukanie pojazdu po ujawnieniu w trakcie zażywania	1	0,2
Przeszukanie pojazdu wskutek wiadomości operacyjnej	3	0,7
Przeszukanie pojazdu oraz „inne”	3	0,7
Ujawnienie w trakcie zażywania oraz „inne”	3	0,7
Wskutek wiadomości operacyjnej oraz „inne”	3	0,7
Przeszukanie osoby, pomieszczenia i pojazdu	1	0,2
Przeszukanie osoby i pojazdu wskutek wskazania przez inną osobę	1	0,2
Przeszukanie osoby i pojazdu wskutek wiadomości operacyjnej	3	0,7
Inne**	35	8,6
b.d.	4	1,0
Ogółem	408	100,0

* Oznacza przeszukanie osoby, której zachowanie, obecność w jakimś miejscu itp. zwróciły uwagę policji (tj. np. nie-przeszukanie osoby zatrzymanej z innej przyczyny). Kategoria „przeszukanie” obejmuje także dobrowolne wydanie narkotyku przed rozpoczęciem czynności przeszukania.

** Kategoria „inne” zawiera w sobie np. następujące sytuacje: narkotyk kupiony w Czechach znalazł pies mobilnego patrolu celników; sprawca został zatrzymany przez straż miejską; narkotyk ujawniono po wezwaniu policji z powodu zakłócania ciszy nocnej; narkotyk ujawniono przy okazji interwencji z powodu kradzieży sklepowej; sprawca został zatrzymany przez pracowników ochrony na terenie nieczynnego obiektu przemysłowego; narkotyk miała zatrzymana osoba poszukiwana; narkotyk został ujawniony przez pracownika ochrony w klubie itp.

Źródło: opracowanie własne.

3.2.2. Cel czynności

Narkotyki były ujawniane w trakcie czynności mających taki właśnie cel albo przy okazji czynności przeprowadzanych w innym celu. Nie zawsze było to jasne. W razie poważniejszych wątpliwości kwalifikowano czynność jako przeprowadzoną w innym celu. Przedstawiono to w tabeli 8.

Tabela 8. Cel czynności		
Cel czynności	Liczba przypadków	Procent
Ujawnienie narkotyku	186	45,6
Inny cel	206	50,5
b.d.	16	3,9
Ogółem	408	100,0

Źródło: opracowanie własne.

W niemal 46% przypadków czynność miała zatem na celu ujawnienie narkotyku. W pozostałych przypadkach albo cel był inny, albo nie dało się go określić.

Narkotyki są ujawniane najczęściej w trakcie przeszukiwania osób, na ogół tych, które zdaniem funkcjonariuszy policji zachowują się „podejrzanie”. W mniej niż połowie przypadków czynność miała na celu ujawnienie właśnie narkotyku.

3.3. Narkotyki, ilość

W sierpniu 2015 r. pojawiła się informacja Polskiej Sieci Polityki Narkotykowej o opublikowaniu wytycznych, które mogłyby być pomoce prokuratorom we wdrażaniu dobrych praktyk („Wytyczne”). Wytyczne te, jak stwierdzono, zostały wysłane do wszystkich polskich prokuratur¹⁷. Odwołano się w nich do warunkujących ściganie ilości granicznych substancji odurzających przyjętych w Czechach (od 1.01.2010 r. w sposób formalny – przedtem nieformalnie). Należy uwzględnić fakt, że dotyczy to całej substancji niezależnie od jej czystości, a nie czystej substancji aktywnej, a zatem „przyjęte (...) górne granice pojęcia nieznacznej ilości nie wydają się być nadmierną wielokrotnością minimalnej dawki konsumenckiej, a tym samym nie są wyznaczone zbyt wysoko”¹⁸. Ilości te dla narkotyków uwzględnionych w badaniu to: marihuana – 10 g; amfetamina/metamfetamina – 1,5 g; haszysz – 1,5 g. Niezależnie od tego, czy takie orientacyjne – oczywiście pozaprawne i niewiążące – ilości zostaną zaakceptowane w praktyce wymiaru sprawiedliwości, z pewnością można się nimi posłużyć w ocenie danych zawartych w niniejszym opracowaniu.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu¹⁹ stwierdził jednak słusznie, że „posiadanie środka odurzającego w ilości pozwalającej na co najmniej jednorazowe użycie, w dawce

¹⁷ <http://politykanarkotykowa.pl/artukul/informacja-prasowa-1>. Wytyczne zostały opracowane przez profesora Krzysztofa Krajewskiego, prawnika, wykładowcę Uniwersytetu Jagiellońskiego, stojącego na czele grupy opracowującej ostatnią nowelizację ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii z 2012 r. Opublikowany został także tekst rekomendowanych wytycznych.

¹⁸ J.w.

¹⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 14.02.2013 r. (II AKa 1/13), LEX nr 1289595.

zdolnej wywołać chociażby potencjalnie efekt odurzenia, jest warunkiem uznania czynu za bezprawny i jego zakwalifikowania z art. 62 ustawy (...). Warunkiem przestępności czynu jest więc posiadanie co najmniej jednej dawki substancji lub środka.

3.3.1. Narkotyk

Rodzaje środków odurzających lub substancji psychotropowych będących przedmiotem postępowania w zbadanych sprawach przedstawiono w tabeli 9.

Tabela 9. Substancje odurzające		
Substancja	Liczba przypadków	Procent
Marihuana	343	84,1
Amfetamina*	69	16,9
Haszysz	1	0,2
Inny	7	1,7
Ogółem	420	102,9**

*W tym także metamfetamina

**Odsetek jest wyższy niż 100, ponieważ niektórzy (nieliczni) sprawcy mieli przy sobie jednocześnie po dwie substancje.

Źródło: opracowanie własne.

Jak wynika z danych przedstawionych w tabeli, przepis art. 62a u.p.n. stosuje się najczęściej w wypadkach posiadania marihuany – ponad 84%. W niemal 17% spraw wystąpiła amfetamina, a w zaledwie jednej (0,2%) haszysz.

W 1,7% przypadków był to inny narkotyk (w tym dwukrotnie heroina, natomiast ani razu nie była to uwzględniona w badaniu kokaina).

3.3.2. Ilość marihuany

Przyjmuje się, że jedną dawką marihuany jest 0,5 g²⁰. Ujawnione w zbadanych sprawach ilości tego środka przedstawiono w tabeli 10.

Jak wynika z danych zamieszczonych w tabeli, zdecydowanie przeważają ilości małe, które z pewnością można uznać za nieznaczące w rozumieniu przepisu art. 62a u.p.n.: do 0,5 g było ich ponad 60%, natomiast od powyżej 0,5 do 1 g ponad 25%, razem ponad 85%. Jest też nieco przypadków ilości od powyżej 1 g do 3 lub 4 g – odpowiednio 11,6% oraz 12,2%, jak również 5 i 6,58 g – 0,6% (najwięcej jednak w przedziale od powyżej 1 do 2 g – 9,0%). Wszystkie te ilości mieszczą się z zapasem w granicach, o których mowa w „Wytycznych” (marihuana do 10 g).

Należy jednak dodać, że w świetle cytowanego wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu ilości wyraźnie niższe niż jedna dawka, a już zwłaszcza śladowe, nie powinny w ogóle powodować kwalifikowania czynu z art. 62 ust. 1 lub ust. 3 u.p.n. W takich wypadkach postępowanie powinno być umarzone na zasadach ogólnych (art. 17 § 1 k.p.k.).

²⁰ Por. np. <http://www.nomen.host.sk/riki.htm>.

Tabela 10.
Ujawnione ilości marihuany

Ilość (w gramach)	Liczba przypadków	Procent (marihuana)
Ilość „śladowa”*	6	1,7
do 0,1	39	11,4
pow. 0,1 do 0,2	51	14,9
pow. 0,2 do 0,3	45	13,1
pow. 0,3 do 0,4	29	8,5
pow. 0,4 do 0,5	41	11,9
do 0,5 g razem	211	61,5
pow. 0,5 do 0,6	24	7,0
pow. 0,6 do 0,7	16	4,7
pow. 0,7 do 0,8	19	5,5
pow. 0,8 do 0,9	10	2,9
pow. 0,9 do 1,0	18	5,3
od pow. 0,5 do 1 g razem	87	25,4
pow. 1,0 do 1,5	18	5,2
pow. 1,5 do 2,0	13	3,8
pow. 2 do 3	9	2,6
pow. 3 do 4	2	0,6
5 oraz 6,58	2	0,6
od pow. 1 do 6,58 razem	44	12,8
Ogółem	343	100,0

* W tym stan po zażyciu środka, nieprawidłowo zakwalifikowany jako „posiadanie”, a także nalot w fifce. W pozostałych przypadkach zacytowano użyte przez biegłego lub w treści postanowienia albo innego dokumentu słowa „ilość śladowa”, używane zapewne wtedy, gdy substancji jest tak mało, że nie można określić jej wagi, zwłaszcza gdy jest wymieszana z inną, niezabronioną.

Źródło: opracowanie własne.

Należy dodać, że w niektórych sprawach przyjmowano w postanowieniach wagę pozostałości narkotyku po badaniach testerem i tych przeprowadzonych przez biegłych. Zaniżało to ilość narkotyku stanowiącego przedmiot posiadania – niekiedy ponad dwukrotnie. Jest to oczywiście nieprawidłowe, choć w wypadku ilości nieznacznych nie ma większego znaczenia. Powinno jednak bezwzględnie zostać wyeliminowane z praktyki postępowania.

3.3.3. Ilość amfetaminy

Dawką amfetaminy jest także około 0,5 g („kreska”)²¹. Ujawnione w zbadanych sprawach ilości tego środka przedstawiono w tabeli 11.

Również w wypadku amfetaminy przeważają zatem ilości małe, „nieznaczne”. Od powyżej jednego grama (do 3,54 g) było ich natomiast niecałe 10%. Należy jednak zauważyć, że w pięciu przypadkach, tj. ponad 1% wszystkich, postępowanie

²¹ Por. np. <http://www.nomen.host.sk/riki.htm>.

umorzono przy ilościach od powyżej 1,5 g do 3,54 g – ponad granicą wytyczoną orientacyjnie w „wytycznych” (amfetamina do 1,5 g).

Tabela 11.
Ujawnione ilości amfetaminy

Ilość (w gramach)	Liczba	Procent (amfetamina)
Ilość „śladowa”	2	2,9
do 0,1	19	24,6
pow. 0,1 do 0,2	10	14,5
pow. 0,2 do 0,3	13	18,9
pow. 0,3 do 0,4	6	8,7
pow. 0,4 do 0,5	4	5,8
do 0,5 razem	54	75,7
pow. 0,5 do 0,6	4	5,8
pow. 0,6 do 0,7	2	2,8
pow. 0,7 do 0,8	0	0
pow. 0,8 do 0,9	2	2,8
pow. 0,9 do 1	2	2,8
pow. 0,5 do 1 razem	10	14,4
pow. 1 do 1,5	2	2,8
pow. 1,5 do 2	3	4,2
2,3 oraz 3,54	2	2,8
od pow. 1 razem	7	9,9
Ogółem	69	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Należy jednak dodać, że również w wypadku amfetaminy ma zastosowanie uwaga sformułowana przy omawianiu ilości marihuany na podstawie cytowanego wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu, iż w wypadku ilości mniejszych niż jedna dawka, postępowanie powinno być umarżane na zasadach ogólnych. Także do amfetaminy odnosi się uwaga dotycząca ważenia narkotyku po badaniach, a nie przed ich dokonaniem.

3.3.4. Ilość haszyszu

Haszysz ujawniono tylko w dwóch sprawach, co stanowi 0,4% wszystkich. W jednym przypadku było to 0,32 g, w drugim zaś 2,49 g (granica w Wytycznych – 5 g).

3.3.5. Ilości innych substancji

Inne substancje ujawniono w siedmiu sprawach, co stanowi 1,7% wszystkich. Ujawnione ilości były niewielkie – sięgały od 0,01 do 0,5 g. W dwóch wypadkach ujawnienia heroiny było jej odpowiednio: 0,01 g i 0,5 g (granica w Wytycznych – 1,5 g).

Przepis art. 62a u.p.n. stosowano najczęściej w wypadkach posiadania marihuany, a także amfetaminy. Pozostałe środki i substancje to zaledwie poniżej 2% przypadków. Ujawniane ilości były niewielkie, niekiedy nawet „śladowe”. W nielicznych przypadkach dochodziły do kilku „działek”.

3.4. Określanie, czym jest ujawniona substancja, biegli

3.4.1. Sposób stwierdzenia, że ujawniona substancja jest narkotykiem

Tester narkotykowy zastosowano w 354 sprawach, co stanowi 86,8% wszystkich.

Do stwierdzenia, czym jest ujawniona substancja, biegłego powołano w 179 sprawach, co stanowi niemal 44% wszystkich (ponadto powoływano niekiedy biegłych, lecz następnie rezygnowano z ich opinii po dłuższym czasie oczekiwania, mając też na uwadze zamierzone umorzenie postępowania na podstawie przepisu art. 62a u.p.n.).

Sprawcy przyznali, że substancja jest narkotykiem w 351 sprawach, co stanowi 86% wszystkich.

Wydaje się, że względnie oszczędne korzystanie z opinii biegłych jest w tego rodzaju przypadkach uzasadnione. Konieczne jest natomiast użycie testera. Samo przyznanie przez sprawcę, że substancja jest narkotykiem, nie może być uznane za wystarczające, między innymi dlatego, że on sam może tego nie wiedzieć (kiedy np. został oszukany przez dealera). A potencjalny sprawca, jeśli w rzeczywistości nie posiada narkotyku, nie popełnia przestępstwa, podobnie jak ktoś posiadający pistolet na kapiszony, przekonany błędnie, że jest on prawdziwy.

3.4.2. Powoływanie biegłych

W zbadanych sprawach powoływano biegłych nie tylko w celu ustalenia rodzaju substancji narkotycznej, lecz także w innych celach, np. stwierdzenia poczytalności osoby. Ogółem powołano 189 biegłych (w tym w zdecydowanej większości – 179 – do określenia natury ujawnionej substancji lub środka). Rodzaje powołanych biegłych przedstawiono w tabeli 12.

Tabela 12. Rodzaje powołanych biegłych		
Rodzaj biegłego	Liczba przypadków	Procent
Laboratorium kryminalistyczne komendy policji	107	56,6
Instytut lub instytucja	39	20,6
Osoba fizyczna	40	21,2
b.d.	3	1,6
Ogółem	189	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Jak wynika z danych zamieszczonych w tabeli, zdecydowanie najczęściej powoływano laboratoria kryminalistyczne policji – niecałe 57% przypadków. Poza tym, w po około 1/5 przypadków powołano instytut lub instytucję oraz osobę fizyczną.

Tester narkotykowy zastosowano w mniej niż 90% spraw; do stwierdzenia, czym jest ujawniona substancja, biegłego powołano w niemal 44% spraw; sprawca przyznał, że substancja jest narkotykiem w 86% przypadków. Wydaje się, że względnie oszczędne korzystanie z opinii biegłych jest w tego rodzaju przypadkach uzasadnione, natomiast zdecydowanie nie wystarcza samo tylko przyznanie przez sprawcę, że substancja jest narkotykiem.

3.5. Wybrane elementy postępowania

3.5.1. Postanowienie o wszczęciu postępowania

Zgodnie z treścią art. 62a u.p.n. postępowanie można umorzyć „również przed wydaniem postanowienia o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia”. W zbadanych sprawach umorzenie postępowania nastąpiło przed jego wszczęciem w 34 sprawach, tj. zaledwie 8,3% wszystkich. Z możliwości tej korzysta się więc dość rzadko. Sprawy, w których umorzenie nastąpiło przed formalnym wszczęciem, nie różnią się w żaden istotny sposób od tych, w których wydano takie postanowienie. Organy procesowe nie stosowały bowiem konsekwentnie żadnych kryteriów, które pozwoliłyby na takie zróżnicowanie zbadanych spraw. Sądzić więc należy, że – jeśli nie jest to przypadkowe – wydaje się postanowienie o wszczęciu albo wtedy, gdy w danej chwili nie przewiduje się jeszcze umorzenia postępowania, albo niejako na wszelki wypadek. Tak czy inaczej w zbadanych sprawach wydanie postanowienia o wszczęciu postępowania stanowiło tylko złą formalność.

3.5.2. Postępowanie w sprawie/przeciwko osobie

Kwestię etapu postępowania, na którym następowało umorzenie, przedstawiono w tabeli 13.

Tabela 13. Etap postępowania, na którym następowało umorzenie		
Etap postępowania	Liczba spraw	Procent
Postępowanie w sprawie	87	21,3
Postępowanie przeciwko osobie	321	78,7
Ogółem	408	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Jak z tego wynika, na podstawie omawianego przepisu postępowania są najczęściej – poniżej 80% przypadków – umarzane dopiero na etapie po wydaniu postanowienia o przedstawieniu zarzutów.

3.5.3. Kwalifikacja prawna czynu

Co do przepisów u.p.n., do których omawiany artykuł ma zastosowanie, wydaje się oczywiste, że czyn przewidziany w treści art. 62a u.p.n. musi się mieścić w zakresie

ust. 3 art. 62 u.p.n. (wypadek mniejszej wagi) – trudno bowiem wyobrazić sobie sytuację, w której czyn niespełniający ustawowych kryteriów zawartych w przepisie art. 62 ust. 3 u.p.n., tj. niebędący „wypadkiem mniejszej wagi”, spełniałby jednocześnie kryteria określone w art. 62a u.p.n. A jednak ustawodawca przewidział stosowanie omawianego przepisu w obu tych przypadkach, posługując się słowem „lub”. Ta alternatywa nierozłączna oznacza, że przepis art. 62a może mieć zastosowanie również w razie przyjęcia kwalifikacji z art. 62 ust. 1 u.p.n. Ten dylemat jest w świetle zasad wykładni właściwie nierozstrzygalny. Można jedynie uznać, że istnieje teoretyczna możliwość zastosowania omawianego przepisu do przestępstwa określonego w art. 62 ust. 1 u.p.n., choć w praktyce nie ma to sensu. W praktyce bowiem będziemy zawsze mieć do czynienia z przepisem ust. 3, ewentualnie powołanym w związku z przepisem ust. 1. Prawidłowa podstawa umorzenia to „art. 62a w zw. z art. 62 ust. 3 u.p.n.” *De lege ferenda* należałoby rozstrzygnąć tę kwestię poprzez wykreślenie z treści art. 62a u.p.n. słów [o którym mowa w art. ...] „ust. 1”.

Kwalifikacje prawne stosowane w praktyce przedstawiono w tabeli 14.

Tabela 14. Kwalifikacje prawne		
Kwalifikacja prawna – art. 62 u.p.n.	Liczba spraw	Procent
ust. 1	243	59,6
ust. 3	95	23,3
ust. 1 i 3	70	17,2
Ogółem	408	100,0

Źródło: opracowanie własne.

W aż niemal 60% spraw zastosowano więc przepis ust. 1, co należy uznać za błąd. Ogólnie biorąc odnosi się wrażenie, że w kwestii przedmiotowej kwalifikacji prawnej panuje w praktyce pełna dowolność.

3.5.4. Zastosowanie przepisu art. 17 § 1 pkt 3 k.p.k.

W zbadanych sprawach w 13 przypadkach, tj. 3,2% wszystkich, umarżając postępowanie, powołano również przepis art. 17 § 1 pkt 3 k.p.k. (znikoma szkodliwość społeczna czynu). Jest to zdecydowanie błędne, gdyż skoro tak, to postępowanie powinno zostać umorzone na tej właśnie podstawie, nie zaś na podstawie przepisu art. 62a u.p.n. – co wiąże się ze stwierdzeniem popełnienia przestępstwa, podczas gdy osoba, której czyn mieści się w dyspozycji art. 17 § 1 pkt 3 k.p.k., przestępstwa nie popełnia.

3.5.5. Uzasadnienie postanowienia o umorzeniu postępowania

Uzasadnienia postanowień o umorzeniu postępowania na podstawie przepisu art. 62a u.p.n. podzielono na lakoniczne, powtarzające tylko w zasadzie słowa ustawy oraz na szersze, wykraczające poza te sformułowania. Wyodrębniono też uzasadnienia zawierające w sposób oczywisty elementy zbędne. Przedstawiono to w tabeli 15.

Tabela 15.
Uzasadnienia postanowień

Uzasadnienie	Liczba spraw	Procent
Szerokie	329	80,6
Lakoniczne	33	8,1
Z elementami zbędnymi	5	1,2
Brak uzasadnienia	41	10,0
Ogółem	408	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Zgodnie z treścią art. 325e § 1 k.p.k. postanowienie o umorzeniu dochodzenia nie wymaga uzasadnienia. Pomimo to, w zbadanych sprawach postanowienia te są najczęściej uzasadniane (90% ogółu spraw), w tym na ogół dość szeroko (ponad 80% ogółu spraw). Świadczy to o tendencji do „tłumaczenia się” z zastosowania przepisu, jakby było ono czymś nagannym albo co najmniej wątpliwym.

3.5.6. Inny czyn

Odnotowano, czy poza posiadaniem środków odurzających lub substancji psychotropowych, w sprawie zarzucono także jakiś inny czyn. Było tak w 19 przypadkach, tj. 4,7% wszystkich. W 13 przypadkach, tj. 3,2% wszystkich, postępowanie o taki inny czyn zostało umorzone na zasadach ogólnych, natomiast w pozostałych 6, tj. 1,2% wszystkich, nastąpiło wyłączenie materiałów do odrębnego postępowania.

3.5.7. Zaskarżenie postanowienia o umorzeniu postępowania

Żadne postanowienie o umorzeniu postępowania na podstawie przepisu art. 62a u.p.n. nie zostało zaskarżone, pomimo że niektóre były bezzasadne (por. „Przykłady”).

3.5.8. Zastosowanie przepisu art. 70a ust. 1 u.p.n.

Zgodnie z treścią tego przepisu, jeżeli zachodzi uzasadnione podejrzenie, że sprawca jest osobą uzależnioną lub używającą szkodliwie substancji psychoaktywnej, sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator, zarządza zebranie przez osoby, które na zasadach wskazanych w ustawie uzyskały certyfikat specjalisty terapii uzależnień, informacji na temat używania przez oskarżonego środków odurzających, substancji psychotropowych lub środków zastępczych²².

Przepis ten zastosowano w zaledwie dwóch sprawach, czyli 0,5% wszystkich. Wydaje się, że może to wynikać z faktu, że przedmiotem badania były sprawy drobne. Jednakże w niektórych z nich poczynione w postępowaniu ustalenia wskazywały na potrzebę stosowania art. 70a ust. 1 u.p.n. (por. „Przykłady”).

²² Zob. również rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 5.01.2012 r. w sprawie zbierania informacji na temat używania przez oskarżonego środków odurzających, substancji psychotropowych lub środków zastępczych (Dz. U. 2012, poz. 38).

Umorzenie postępowania nastąpiło przed jego wszczęciem w zaledwie ponad 8% spraw. Z możliwości tej korzysta się więc dość rzadko. Ponadto w niemal 80% przypadków postępowanie umarzano dopiero na etapie prowadzenia go przeciwko osobie.

W aż niemal 60% spraw zastosowano przepis ust. 1 art. 62 u.p.n., co należy uznać za błąd. Odnosi się zresztą wrażenie, że w kwestii przedmiotowej kwalifikacji prawnej panuje w praktyce pełna dowolność. W 13 przypadkach, tj. ponad 3% wszystkich, umarzając postępowanie, powołano również przepis art. 17 § 1 pkt 3 k.p.k. (znikoma szkodliwość społeczna czynu), co jest już zdecydowanie błędne, gdyż oznacza stwierdzenie popełnienia przestępstwa, podczas gdy – skoro należało zastosować przepis art. 17 § 1 pkt 3 k.p.k. – przestępstwa nie popełniono.

Postanowienia o umorzeniu postępowania są najczęściej uzasadniane (90% ogółu spraw), w tym na ogół dość szeroko (ponad 80% ogółu spraw), pomimo że nie jest to obowiązkowe. Widać tu więc pewien dyskomfort w stosowaniu omawianego przepisu – chęć „wytłumaczenia się” ze swojej decyzji.

Żadne postanowienie o umorzeniu postępowania na podstawie przepisu art. 62a u.p.n. nie zostało zaskarżone.

Przepis art. 70a ust. 1 u.p.n. zastosowano w zaledwie dwóch sprawach, czyli 0,5% wszystkich.

3.6. Czynności w sprawie

3.6.1. Przeszukanie osoby

W 375 zbadanych sprawach, tj. 91,9% wszystkich, dokonano co najmniej jednego przeszukania osoby. Liczby przeprowadzonych przeszukań osób przedstawiono w tabeli 16.

Tabela 16. Liczby przeszukań osób			
Liczba przeszukań osób	Liczba spraw	Procent spraw, w których przeszukano co najmniej jedną osobę	Procent wszystkich (408)
1	307	81,9	75,4
2	33	8,8	8,0
3	22	5,9	5,4
więcej (do 8)	13	3,5	3,2
Ogółem	375	100,0	91,9

Źródło: opracowanie własne.

3.6.2. Przeszukanie inne (pomieszczeń lub pojazdu)

W 370 zbadanych sprawach, tj. 90,7% wszystkich, dokonano co najmniej jednego przeszukania pomieszczeń lub pojazdu. Regułą było późniejsze przeszukiwanie pomieszczeń osoby, przy której znaleziono niedozwoloną substancję lub środek. Liczby tych przeszukań przedstawiono w tabeli 17.

Tabela 17.
Liczby przeszukań pomieszczeń lub pojazdów

Liczba przeszukań innych	Liczba spraw	Procent spraw, w których dokonano co najmniej jednego przeszukania	Procent wszystkich (408)
1	275	74,3	67,4
2	66	17,8	16,2
3	16	4,3	3,9
więcej (do 8)	13	3,2%	3,2
Ogółem	370	100,0	90,7

Źródło: opracowanie własne.

3.6.3. Przesłuchanie w trybie pouczenia o treści art. 183 k.p.k.

W 87 sprawach, tj. 21,3% wszystkich, przesłuchano świadków z poinformowaniem ich o treści art. 183 k.p.k. Liczby takich przesłuchań przedstawiono w tabeli 18.

Tabela 18.
Liczba przesłuchań w trybie art. 183 k.p.k.

Liczba przesłuchań z art. 183 k.p.k.*	Liczba spraw	Procent	Procent wszystkich (408)
1	80	92,0	19,6
2	7	8,0	1,7
Ogółem	87	100,0	21,3

*Tj. tych, w których w formularzu protokołu przesłuchania zaznaczono uprzedzenie o treści art. 183 k.p.k.

Źródło: opracowanie własne.

3.6.4. Przesłuchanie osoby, co do której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów

W 320 zbadanych sprawach, tj. 78,4% wszystkich, co najmniej raz przesłuchano podejrzanego, tj. osobę, co do której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów. Liczby takich przesłuchań przedstawiono w tabeli 19.

Tabela 19.
Liczba przesłuchań osoby, co do której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów

Liczba przesłuchań	Liczba spraw	Procent	Procent wszystkich (408)
1	287	89,7	70,3
2	21	6,6	5,1
więcej (do 6)	12	3,8	2,9
Ogółem	320	100,0	78,4

Źródło: opracowanie własne.

3.6.5. Przesłuchanie świadka

W 271 sprawach, tj. 66,4% wszystkich, przesłuchano co najmniej jednego świadka. Liczby takich przesłuchań przedstawiono w tabeli 20.

Tabela 20. Liczba przesłuchań świadka			
Liczba przesłuchań świadka	Liczba spraw	Procent	Procent wszystkich (408)
1	163	60,1	39,9
2	53	19,6	12,1
3	29	10,7	7,1
4	21	7,7	5,1
więcej (do 7)	5	1,9	1,2
Ogółem	271	100,0	66,4

Źródło: opracowanie własne.

3.6.6. Oględziny

Oględziny przeprowadzono co najmniej raz w 310 sprawach, tj. ponad 3/4 wszystkich. Liczby oględzin przedstawiono w tabeli 21.

Tabela 21. Liczby oględzin			
Liczba oględzin	Liczba spraw	Procent	Procent wszystkich (408)
1	296	95,5	72,5
2	12	3,9	2,9
3	2	0,6	0,5
Ogółem	310	100,0	76,0

Źródło: opracowanie własne.

3.6.7. Opinie biegłych

Co najmniej raz opinii biegłego (dowolnej specjalności) zasięgnięto w 189 sprawach, tj. 46,3% wszystkich. Liczby opinii biegłych przedstawiono w tabeli 22.

W jednej sprawie uzyskiwano zatem niemal zawsze jedną opinię (ponad 95% przypadków), wyjątkowo zaś dwie (ponad 4% przypadków).

W ponad 90% spraw dokonano co najmniej jednego przeszukania osoby; w również ponad 90% – co najmniej jednego przeszukania pomieszczeń lub pojazdu. Niekiedy przeszukań było więcej niż jedno w jednej sprawie.

W ponad 1/5 spraw przesłuchano świadków z poinformowaniem ich o treści art. 183 k.p.k.; w poniżej 80% spraw co najmniej raz przesłuchano podejrzanego.

Tabela 22.
Opinie biegłych

Liczba opinii	Liczba spraw	Procent spraw, w których była co najmniej jedna opinia	Procent wszystkich (408)
1	180	95,2	44,1
2	8	4,2	2,0
4	1	0,5	0,2
Ogółem	189	100,0	46,3

Źródło: opracowanie własne.

W ponad 66% spraw przesłuchano co najmniej jednego świadka. Dość liczne były sprawy, w których przesłuchano więcej niż jednego świadka.

Ogłędziny przeprowadzono co najmniej raz w niemal 76% spraw.

Co najmniej raz opinii biegłego (dowolnej specjalności) zasięgnięto w ponad 46% spraw.

3.7. Czas postępowania

3.7.1. Całkowity czas postępowania – od ujawnienia środka lub substancji do umorzenia postępowania

Całkowity czas postępowania – od ujawnienia środka lub substancji do umorzenia postępowania – przedstawiono w tabeli 23.

Tabela 23.
Całkowity czas postępowania

Czas	Liczba przypadków	Procent
do tygodnia	54	13,5
pow. tyg. do 2 tyg.	43	10,8
pow. 2 tyg. do 3 tyg.	43	10,8
pow. 3 tyg. do 4 tyg.	21	5,3
do 1 miesiąca razem	161	40,4
pow. 1 do 2 m-cy	85	21,3
pow. 2 do 3 m-cy	69	17,2
do 3 miesięcy razem	154	38,5
pow. 3 m-cy	84	18,9
b.d.	9	2,2
Ogółem	408	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Jak wynika z danych zamieszczonych w tabeli, wiele spraw umarzano w czasie nawet do tygodnia (13,5%) oraz do miesiąca (nieco ponad 40%). Nieco mniej (38,5%) spraw trwało jednak od powyżej miesiąca do trzech miesięcy. Były też postępowania bardzo długotrwałe, toczące się powyżej trzech miesięcy (niemal

1/5). Wiele postępowań prowadzono zatem nieproporcjonalnie długo w stosunku do względnie prostych stanów faktycznych, co urasta do rangi przewlekłości postępowania – nigdy nie wynikało to z zawilości sprawy lub jakichś obiektywnych przeszkód.

3.7.2. Czas od ujawnienia środka lub substancji do wydania postanowienia o wszczęciu postępowania

Postanowienie o wszczęciu postępowania wydano w 374 sprawach, tj. 91,6% wszystkich. Czas od ujawnienia środka lub substancji do wydania postanowienia o wszczęciu postępowania przedstawiono w tabeli 24.

Tabela 24. Czas od ujawnienia środka lub substancji do wydania postanowienia o wszczęciu postępowania		
Czas	Liczba przypadków	Procent
Tego samego dnia	104	27,8
1 dzień	137	36,6
2 dni	40	10,7
3 dni	29	7,8
4 dni	31	8,3
5 dni	8	2,1
6 dni	2	0,5
7 dni	2	0,5
powyżej 7 dni	12	3,2
b.d.	9	2,4
Ogółem	374	100,0

Jak z tego wynika, zdecydowanie najczęściej wszczęcie następowało tego samego dnia i z dnia na dzień – razem ponad 64% przypadków. Czas do czterech dni odnotowano w ogółem 91,2% spraw. Spraw, w których wszczęcie postępowania następowało w czasie powyżej tygodnia, było zaledwie 3,3%. Postępowania są więc wszczynane szybko.

3.7.3. Czas od wydania postanowienia o wszczęciu postępowania do umorzenia postępowania

Ponieważ postanowienie o wszczęciu postępowania wydano w aż 366 sprawach na 408, rozkład czasu jest tu podobny do wynikającego z danych z tabeli 23 („Całkowity czas postępowania”) i dlatego mają tu zastosowanie te same uwagi.

Postępowania są wszczynane szybko po ujawnieniu przestępstwa. Czas od wszczęcia postępowania do jego umorzenia jest na ogół krótki, choć zastanawia pokaźny udział postępowań długotrwałych w stosunku do względnie prostych stanów faktycznych.

Tabela 25.
Czas od wydania postanowienia o wszczęciu postępowania do umorzenia postępowania

Czas	Liczba przypadków	Procent
do tygodnia	50	13,7
pow. tyg. do 2 tyg.	38	10,3
pow. 2 tyg. do 3 tyg.	33	9,1
pow. 3 tyg. do 4 tyg.	21	5,7
do 1 miesiąca razem	142	38,8
pow. 1 do 2 m-cy	87	23,8
pow. 2 do 3 m-cy	60	16,4
do 3 miesięcy razem	289	79,0
pow. 3 m-cy	77	21,0
Ogółem	366	100,0

Źródło: opracowanie własne.

4. PODSUMOWANIE WYNIKÓW BADANIA

4.1 Dobór próby

Przy okazji doboru próby okazało się, że w aż 42,53% prokuratur nie umorzono w 2014 r. ani jednej sprawy na podstawie przepisu art. 62a u.p.n., co oznacza, że przepis ten z trudem toruje sobie drogę do praktyki.

4.2 Informacje o sprawcach

Sprawcy są na ogół młodzi albo względnie młodzi. Niemal wszyscy to mężczyźni. Spowodowane to jest zapewne większą popularnością narkotyków wśród ludzi młodych, a także ich stylem życia i większym ukierunkowaniem działań policji na młodzież, zwłaszcza płci męskiej.

Choć większość sprawców nie była uprzednio karana, to jednak poniżej 40% tak, w tym rzadko za czyn związany z narkotykami. Z uwagi na ich młody wiek należy uznać, że odsetek ten jest dość znaczny.

Poziom wykształcenia u osób, wobec których zastosowano przepis art. 62a u.p.n., może natomiast być – przynajmniej potencjalnie – względnie wysoki.

Większość sprawców to osoby pracujące, w różnych formach zatrudnienia, a także uczniowie i studenci. Niepracujący i nieuczący się stanowią 27%.

Sprawcy w przeważającej większości nie leczyli się ani psychiatrycznie, ani odwykowo. Może to, przynajmniej częściowo, wynikać z ich na ogół młodego wieku.

4.3 Okoliczności ujawnienia przestępstwa

Narkotyki są ujawniane najczęściej w trakcie przeszukiwania osób, na ogół tych, które zdaniem funkcjonariuszy policji zachowują się „podejrzanie”. W mniej niż połowie przypadków czynność miała na celu ujawnienie właśnie narkotyku.

4.4 Rodzaje i ilości narkotyków

Przepis art. 62a u.p.n. stosuje się najczęściej w wypadkach posiadania marihuany, a także amfetaminy. Pozostałe środki i substancje to zaledwie poniżej 2% przypadków. Ujawniane ilości są niewielkie, niekiedy nawet „śladowe”. W nielicznych przypadkach dochodzą do kilku „działek”.

4.5 Określanie, czym jest ujawniona substancja, biegli

Tester narkotykowy zastosowano w mniej niż 90% spraw; do stwierdzenia, czym jest ujawniona substancja, biegłego powołano w niemal 44% spraw; sprawca przyznał, że substancja jest narkotykiem w 86% przypadków. Wydaje się, że względnie oszczędne korzystanie z opinii biegłych jest w tego rodzaju przypadkach uzasadnione. Konieczne jest natomiast stosowanie testera, tak by nie poprzestawać na przyznaniu się sprawcy, który może sam nie wiedzieć, czy posiada narkotyk, czy np. został przy jego nabyciu oszukany.

4.6 Czynności w sprawie

W ponad 90% spraw dokonano co najmniej jednego przeszukania osoby; w również ponad 90% – co najmniej jednego przeszukania pomieszczeń lub pojazdu. Niekiedy przeszukań było więcej niż jedno w jednej sprawie.

W ponad 1/5 spraw przesłuchano świadków z poinformowaniem ich o treści art. 183 k.p.k.; w poniżej 80% spraw co najmniej raz przesłuchano podejrzanego.

W ponad 66% spraw przesłuchano co najmniej jednego świadka. Dość liczne były sprawy, w których przesłuchano więcej niż jednego świadka.

Oględziny przeprowadzono co najmniej raz w niemal 76% spraw.

Co najmniej raz opinii biegłego (dowolnej specjalności) zasięgnięto w ponad 46% spraw.

4.7 Czas postępowania

Postępowania są wszczynane szybko po ujawnieniu przestępstwa. Czas od wszczęcia postępowania do jego umorzenia jest na ogół krótki, choć zastanawia pokaźny udział postępowań długotrwałych w stosunku do względnie prostych stanów faktycznych.

5. UWAGI KOŃCOWE

Omawiany przepis art. 62a u.p.n. może i powinien stanowić krok w kierunku przyznania, że nie jest celowe ściganie osób posiadających na własny użytek niewielkie ilości środków odurzających lub substancji psychotropowych, w tym zwłaszcza tzw. narkotyków miękkich (sam zakaz posiadania jest zresztą logicznie nie do pogodzenia z legalnością zażywania narkotyków). Choć ten sam efekt można było osiągnąć w drodze samej tylko zmiany praktyki, poprzez stosowanie w podobnych przypadkach umorzeń z powodu znikomej szkodliwości społecznej czynu, to jednak

ustawodawca wolał – ostrożnie – wprowadzić normę umożliwiającą umorzenie bez stwierdzenia, że posiadanie małej ilości narkotyku nie jest przestępstwem.

Ma to dwie wady. Po pierwsze, prowadzi do niepotrzebnych zawilości interpretacyjnych, zwłaszcza co do stosunku omawianego przepisu do przepisu art. 1 § 2 k.k. (oraz, tym samym, art. 17 § 1 pkt 3 k.p.k.). Po drugie, stwarza wątpliwość – posiadacz narkotyku nie może mieć pewności, że umorzenie nastąpi, nie wie, ile substancji wolno mu mieć, a ile nie. Jego czyn jest zatem co najmniej niedookreślony. Można wprawdzie mieć wątpliwość, czy taka gwarancja oskarżonemu się „należy”, warto jednak podkreślić, że wynikająca z opisanej sytuacji dowolność zamiast do pragmatyzmu może doprowadzić do arbitralności i nierównego traktowania sprawców.

Omawiany przepis ma też jednak wyraźną zaletę: doprowadził mianowicie do pewnej zmiany polityki karnej, co w drodze wykładni przepisu o znikomej szkodliwości społecznej czynu zapewne nie byłoby możliwe. Wystarczy przypomnieć fakt, że nawet przepis art. 62a u.p.n. nie został w ogóle zastosowany (w 2014 r.) w aż niemal 43% prokuratur rejonowych. Warto też ponownie wskazać, że postanowienia o umorzeniu postępowania na podstawie omawianego przepisu są najczęściej uzasadniane, i to obszernie, jakby trzeba się było z nich tłumaczyć.

Przepis jest zatem potrzebny, przynajmniej jako rozwiązanie tymczasowe, przed podjęciem decyzji politycznych co do ścigania za posiadanie niewielkich ilości narkotyków, zwłaszcza „miękkich”. Warto tylko wyeliminować ujawnione w niniejszym badaniu niedostatki.

Po pierwsze, prokuratury, które nie stosują w ogóle omawianego przepisu, powinny zacząć to robić. Wydaje się bowiem, że skoro ustawodawca przewidział, na zasadach szczególnych, możliwość umorzenia postępowania w pewnych wypadkach, powinno to stać się zasadą ilekroć zachodzą ku temu określone w ustawie przesłanki.

Po drugie, należy konsekwentnie stosować kwalifikację z art. 60 ust. 3 (albo ust. 1 w zw. z ust. 3) u.p.n., a już z pewnością nie stosować jednocześnie kwalifikacji z art. 17 § 1 pkt 3 k.p.k.

Po trzecie, należy szerzej korzystać z możliwości umorzenia postępowania jeszcze przed jego wszczęciem, a już zwłaszcza zanim zostaną przedstawione zarzuty.

Po czwarte, należy dążyć do skrócenia czasu trwania postępowań, gdyż w omawianych sprawach jest to możliwe i często łatwe do przeprowadzenia (o czym świadczą sprawy umarzone bardzo szybko).

Po piąte, we wszystkich sprawach powinien zostać użyty tester narkotykowy. Samo przyznanie przez osobę, że posiadała środek odurzający lub substancję psychoaktywną, nie jest wystarczające. Jednocześnie, z oszczędności, można rozważyć rzadsze korzystanie z opinii biegłych.

Niezbędne jest też ujednoczenie chwili pomiaru wagi ujawnionego środka lub substancji. Powinno to być dokonywane przed przeprowadzeniem próby testerem i badaniami biegłych. Tylko wtedy waga oddaje rzeczywisty stan posiadania narkotyku. Ubytki w czasie używania testera i badań biegłych mogą w istotny sposób obniżać ciężar narkotyku.

W badaniu ujawniono też wiele różnych nieprawidłowości, które nie powtarzają się często albo które nie wynikają ze sposobu stosowania omawianego przepisu, a tylko mu towarzyszą (patrz „Przykłady”). Oczywiście takie nieprawidłowości również trzeba eliminować.

6. PRZYKŁADY SPRAW

Przykłady spraw zostały podzielone tematycznie, jednak nie w sposób precyzyjny. Niektóre przypadki kwalifikują się bowiem do więcej niż jednej kategorii, gdyż dostrzeżono w nich uchybienia różnego rodzaju. Także treść nagłówków nie może zawsze wiernie oddawać ich zawartości (sprawy są różne i trudno o wspólny mianownik).

6.1 Sprawy, w których można mieć wątpliwości co do zasadności umorzenia na podstawie przepisu art. 62a u.p.n.

1. W sprawie 1 Ds 293/14 Prokuratury Rejonowej w Ś. zachodzą wątpliwości co do prawidłowości umorzenia postępowania na podstawie art. 62a u.p.n. Zatrzymany podczas kontroli drogowej (brak wskazania o informacji operacyjnej, która prowadziłaby do tego zatrzymania) miał w skarpcie dwa woreczki strunowe z białym proszkiem, którego waga przed testowaniem i badaniami wynosiła 1,54 g. Tester wskazał amfetaminę. Podczas przeszukania mieszkania ujawniono kolejne dwa woreczki z amfetaminą. Łączna ich waga przekraczała 2 g. Po próbach testowych i badaniach ustalono, że waga pozostałości nie przekraczała 0,5 g. I ta właśnie ilość stała się podstawą przyjęcia, że społeczna szkodliwość czynu nie przemawia za prowadzeniem postępowania, umorzono je więc na podstawie przepisu art. 62a u.p.n.

2. W sprawie Ds 1121/14 Prokuratury Rejonowej w B.P. wątpliwości wywołuje umorzenie dochodzenia na podstawie art. 62a u.p.n. U sprawcy karanego już za udzielanie osobie nieletniej substancji psychoaktywnej, policjanci podczas kontroli samochodu (poprzedzonej informacją operacyjną) ujawnili 1,73 g marihuany oraz 0,1 g heroiny i przybory do jej aplikowania. Podejrzany nie przyznał się do popełnienia przestępstwa i odmówił składania wyjaśnień.

3. W sprawie 3 Ds 1538/14 Prokuratury Rejonowej w K. S-W. policjanci wylegitymowali idącego z kolegą mężczyznę, ponieważ zwrócił uwagę wywołanym ich widokiem nerwowym zachowaniem. Okazał na żądanie niesioną torbę naramienną, w której znajdowało się zawiniątko z białym proszkiem. Przeszukano go, ujawniając trzy dalsze, podobne zawiniątko. W wypadku wszystkich opakowań tester wykazał obecność amfetaminy – której łączna waga po wykonanej próbie wynosiła 3,07 g. Podejrzany był już karany za przestępstwo polegające na udostępnianiu narkotyków innym osobom, nie pracował i nie miał stałego miejsca zamieszkania. Te okoliczności, wraz ze sposobem przenoszenia narkotyku (jak oceniono) charakterystycznym dla praktyk dilerskich i z ilością amfetaminy, nie przemawiały za zastosowaniem przepisu art. 62a u.p.n. Uwagę w badanej sprawie zwróciło ponadto nieprzestrzeganie uprawnień procesowych podejrzanego. Do dokumentu postanowienia o przedstawieniu zarzutów wpisał on we właściwym miejscu, że żąda uzasadnienia postanowienia na piśmie. W aktach brak takiego uzasadnienia. Dodatkowo w protokole przesłuchania i w treści postanowienia nie ma także wzmianki o uzasadnieniu ustnym. Trzecią zwracającą uwagę nieprawidłowością w omawianej

sprawie było niewykonanie jakiegokolwiek czynności weryfikującej dość precyzyjne wskazania podejrzanego co do miejsca nabycia amfetaminy. Materiału w tym zakresie nie wyłączono do odrębnego postępowania, nie podjęto także co do tego żadnej czynności.

4. W sprawie 2 Ds 512/14/D Prokuratury Rejonowej w J. podejrzany przebywał w mieszkaniu z małym dzieckiem. Jego konkubina wezwała policję, gdyż nie reagował na dobijanie się do drzwi. Policja ujawniła przy nim 0,41 g marihuany. Policja dysponowała też wiedzą operacyjną, że zajmuje się on handlem narkotykami. Pomimo tego, postępowanie zostało umorzone na podstawie przepisu art. 62a u.p.n.

6.2 Sprawy, w których powinno nastąpić umorzenie na zasadach ogólnych

1. W sprawie Ds 2623/14 Prokuratury Rejonowej w K. pracowniczka sklepu „ujawniła susz roślinny”. Funkcjonariusz z wezwanego patrolu zmotoryzowanego policji sporządził notatkę urzędową, w której czytamy:

„[Zgłaszająca] oświadczyła, że pracuje jako kasjer sprzedawca w sklepie (...) oraz że w dniu wczorajszym to jest (...) około godziny 18 była przeprowadzana wg oświadczenia interwencja policji wobec kobiety która dopuściła się kradzieży sklepowej. Jak oświadczyła zgłaszająca najprawdopodobniej w trakcie kontroli kieszeni tej kobiety musiało wypaść jej papierowe zawiniątko. Zgłaszająca oświadczyła, że zawiniątko ujawniła w obecności innych pracowników sklepu, oraz z uwagi na fakt, iż papierowe zawiniątko rozsypało jej się, jego zawartość przesyłała do foliowego woreczka z napisem (...) z zapięciem strunowym. Rozpytano zgłaszającą, dlaczego faktu ujawnienia w/w przedmiotu nie zgłosiła wcześniej, oświadczyła iż nie potrafi tego wytłumaczyć oraz że nigdy nie miała do czynienia z takimi przedmiotami i się bała.

W związku z tym, iż w sklepie obecny jest monitoring rozpytano właściciela sklepu który oświadczył, iż jakość zarejestrowanego materiału nie pozwala jednoznacznie ustalić pochodzenia zawiniątka.

Ujawnioną przez zgłaszającą substancję zabezpieczono oraz sporządzono protokół zatrzymania rzeczy. Zgodnie z poleceniem dyżurnego KPP, zgłaszającą przewieziono do KPP oraz przekazano referentowi (...) celem dalszych czynności”.

Jeszcze tego samego dnia zgłaszającą przesłuchano jako świadka (co należy podkreślić – bez pouczenia o treści art. 183 k.p.k.). W swoich zeznaniach powtórzyła ona w zasadzie wypowiedź będącą podstawą zacytowanej notatki urzędowej, wzbogacając ją o dalsze szczegóły:

Schwytana przez właściciela sklepu złodziejka „mówiła, że jest zestresowana. Wkładała i wyciągała ręce z kieszeni. Po chwili coś jej z kieszeni wypadło i to podniosła. Potem coś jej drugi raz wypadło i znowu podniosła. Ja nie widziałam co to było. Schylała się za kasą w kierunku podłogi. Po chwili (...) szef zabrał ją na zaplecze i siedziała tam z naszą koleżanką (...) do przyjazdu policji. Dopiero przy policji wyjęła z torby te skradzione trzy pary spodni. Ja w międzyczasie siedziałam na kasie. Właśnie w tym czasie znalazłam ten susz, pokazałam koleżance (...) a potem schowałam. Schowałam go przed przyjazdem policjantów. Nie chciałam pokazywać tego policjantom przed szefem. On był zajęty. Ja nie wiedziałam do końca co to jest. Nie byłam pewna czy to tej kobiecie wypadł ten susz. Tylko

mogłam to podejrzewać. Nikogo innego jednak w tym czasie w sklepie przy kasie nie było. Nie wiem jak ta kobieta która była zatrzymana za kradzież się nazywała. Szef i koleżanki też nie wiedzą. (...) To była kobieta w wieku około 30 lat, średniej budowy ciała, brunetka, w okularach z czerwonymi oprawkami, ubrana w czarny płaszcz. Ta kobieta była roztrzepana, miała powiększone źrenice, $\frac{3}{4}$, długie czarne kozaki i chyba krótkie spodenki, przy kasie nerwowo się zachowywała, nie mogła otworzyć torebki, uważam że to ona zgubiła ten susz...”

W sprawie chodziło o 0,44 g marihuany. Nie wszczęto postępowania, nie przedstawiono zarzutu. Od zdarzenia w sklepie do umorzenia postępowania na podstawie przepisu art. 62a u.p.n. upłynęło osiem dni. W tym czasie przesłuchano „zgłaszającą” ekspedientkę oraz dokonano oględzin suszu (bez sprawdzenia choćby testerem, co to jest) – do tego postępowanie się ograniczyło. W aktach brakuje informacji o jakiegokolwiek próbie poznania okoliczności zatrzymania złodziejki sklepowej przez policję, choć policja musiała przecież, w trakcie interwencji, co najmniej ustalić jej tożsamość. Zamiast tego zapisano starannie opis zatrzymanej dostarczony przez ekspedientkę, jakby była to osoba, której tożsamość trzeba dopiero ustalić.

Postępowanie zwieńczyło następujące postanowienie:

„(...) – Prokurator Rejonowy w K. po zapoznaniu się z aktami (...) w sprawie posiadania przez [zgłaszającą ekspedientkę] (...) środków odurzających w postaci 0,44 grama środka odurzającego marihuany tj. o czyn z art. 62 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. (...) postanowił:

umorzyć dochodzenie przed wszczęciem w sprawie posiadania przez [zgłaszającą ekspedientkę] (...) etc. Wobec stwierdzenia, że orzeczenie wobec sprawcy kary byłoby niecelowe ze względu na okoliczności popełnienia czynu, a także stopień jego społecznej szkodliwości (art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k. w zw. z art. 62a ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii)”.

Prokurator prokuratury rejonowej (działający, jak zaznaczył, za prokuratora rejonowego) dodał, że zgodnie z treścią art. 325e § 1 k.p.k. postanowienie o umorzeniu dochodzenia nie wymaga uzasadnienia – co w tej sytuacji nie dziwi.

Postanowienie nie zostało niestety zaskarżone.

2. W sprawie Ds 874/14 Prokuratury Rejonowej w T. wątpliwości wywołało samo postępowanie oraz postanowienie o umorzeniu dochodzenia na podstawie art. 62a u.p.n. Policję zawiadomiono o tym, że niespełna 30-letni mężczyzna wyskoczył przez okno. Został on przewieziony do szpitala i umieszczony na oddziale psychiatrycznym, na którym przebywał już dawniej wielokrotnie z powodu schizofrenii i uzależnienia alkoholowego, a ostatnio także uzależnienia od środków psychoaktywnych. Personel szpitala przekazał ojcu mężczyzny rzeczy osobiste, wśród których znajdował się woreczek strunowy z marihuaną o wadze 0,71 g. Okoliczności te nie skłoniły prokuratora ani do powołania biegłego psychiatry, ani do podjęcia czynności, o jakich mowa w art. 70a ust. 1 u.p.n. Postępowanie umorzono po 13 dniach od zdarzenia, bez przesłuchania posiadacza marihuany w jakimkolwiek charakterze.

3. W sprawie Ds 415/14 Prokuratury Rejonowej w L. matka późniejszego podejrzanego przyniosła do komendy policji odebrany synowi przez personel szpitala

psychiatrycznego woreczek z marihuaną o wadze 0,41 g. Z zeznań matki wynikało, że syn wielokrotnie przebywał w szpitalu z rozpoznaniem schizofrenii paranoidalnej oraz z powodu leczenia wielorakich uzależnień. Przesłuchany przez funkcjonariusza policji w charakterze podejrzanego, potwierdził zeznania matki i przyznał, że jest uzależniony od marihuany, która „pomaga znieść ból egzystencjalny”. Prokurator zatwierdził zaproponowane przez policję postanowienie o umorzeniu dochodzenia na podstawie art. 62a u.p.n., stwierdzając tym samym popełnienie przestępstwa. Nie uznał za konieczne zbadania podejrzanego w celu określenia jego stanu psychicznego, jak również potrzeby zastosowania przepisu art. 70a ust. 1 u.p.n.

4. W sprawie 1 Ds 1311/14 Prokuratury Rejonowej w N. stwierdzono, że na terenie warsztatu należącego do Zakładu Karnego w F. funkcjonariusze służby więziennej ujawnili podczas rutynowej kontroli pomieszczeń papierowe zawiniątko z białym proszkiem o wadze 0,57 g. Tester wskazał na amfetaminę. Podjęte przez policję czynności nie doprowadziły do ustalenia osoby mającej związek z narkotykiem. Sugerowało to jako oczywistą decyzję o umorzeniu postępowania z powodu niewykrycia sprawcy. Z niewiadomych powodów prokurator zatwierdził umorzenie dochodzenia na podstawie art. 62a u.p.n. i art. 17 § 1 pkt 3 k.p.k. – co już samo w sobie jest błędem. W żaden sposób nie uzasadniono takiego rozstrzygnięcia. Należy dodać, że w tej sprawie także nie czekano na opinię biegłego, która zresztą wpłynęła trzy miesiące po umorzeniu.

5. Utrwalony jest zarówno w piśmiennictwie, jak i judykaturze pogląd, że nie może być uznane za posiadanie narkotyku znajdowanie się pod jego wpływem²³. Tymczasem w sprawie Ds 260/14 Prokuratury Rejonowej w N. policjanci wezwani do awantury rodzinnej zastali agresywnego, awanturującego się syna właścicieli mieszkania. Probierz trzeźwości nie potwierdził użycia alkoholu. Wykorzystany tester wykazał natomiast, że awanturujący się mężczyzna znajduje się pod wpływem marihuany i amfetaminy, choć nie znaleziono narkotyków. Ich użycie potwierdziły również badania laboratoryjne. Przyjęto więc, że podejrzanzy zażył jedną dawkę marihuany i jedną dawkę amfetaminy i przedstawiono mu zarzut posiadania takich właśnie ilości wymienionych substancji, a on sam potwierdził to w wyjaśnieniach. Prokurator umorzył postępowanie na podstawie art. 62a u.p.n.

6. W sprawie Ds 1030/14 Prokuratury Rejonowej w B. „ujawniono” obecność konopi o nazwie tetrahydrokannabinol we krwi podejrzanego (podczas badania w szpitalu). Kwestia „posiadania” środków odurzających lub substancji psychotropowych jest tu równie wątpliwa.

7. W sprawie Ds 1314/14 Prokuratury Rejonowej w B. ujawniono marihuanę w postaci „nalotu w lufce”. Trudno tu chyba mówić o obecności narkotyku, zwłaszcza że ów „nalot” nie nadawał się do zażycia.

²³ M.in. M. Klinowski, *Karalne posiadanie narkotyku w orzecznictwie Sądu Najwyższego*, „Państwo i Prawo” 2010/7, s. 31–44; wyrok Sądu Najwyższego z 21.01.2009 r. (II KK 197/08), OSNKW 2009/4, poz. 30 oraz LEX nr 553681; uchwała SN z 27.01.2011 r. (I KZP 24/10), OSNKW 2011/1, poz. 2, LEX nr 686664.

6.3 Sprawy, w których – poza umorzeniem na podstawie art. 62a u.p.n. – bezzasadnie nie prowadzono postępowania o inne czyny

1. W sprawie 1 Ds 548/14 Prokuratury Rejonowej w D. przesłuchany pod zarzutem posiadania marihuany w ilości 0,85 g mężczyzna, przyznając się do popełnienia zarzucanego mu czynu, wyjaśnił, że narkotyk nabywał co najmniej czterokrotnie od mężczyzny, którego dane i adres wskazał. Materiału nie wyłączono do odrębnego postępowania, jak również w badanej sprawie nie przeprowadzono żadnej dotyczącej tego czynności. Policja wystąpiła z wnioskiem o zatwierdzenie aktu oskarżenia. Prokurator tego wniosku nie zatwierdził. Umorzył tylko postępowanie na podstawie przepisu art. 62a u.p.n.

2. Podobny brak działania, które dotyczyłoby opisywanego dość konkretnie mężczyzny, od którego został nabyty narkotyk – brak jakichkolwiek czynności zmierzających do jego ustalenia – zwrócił także uwagę w sprawie 3 Ds 924/14 Prokuratury Rejonowej w T. (W sprawie tej u podejrzanego zakwestionowano marihuanę w postaci tzw. skręta i dwóch woreczków o łącznej wadze 2,344 g).

3. W sprawie 1 Ds 1282/14 Prokuratury Rejonowej w M.M. przesłuchany z uprzedzeniem o treści art. 183 k.p.k. posiadacz amfetaminy opisał dokładnie, gdzie i kiedy kupił ten narkotyk. Opisał także sprzedającego. Nie podjęto jednak w tym kierunku żadnych działań – nie wyłączono materiałów do odrębnego postępowania ani nie dokonano w badanym dochodzeniu żadnej stosownej czynności.

4. Natomiast w sprawie 2 Ds 942/14 Prokuratury Rejonowej w N.S., w której podejrzany wskazał miejsce i opisał okoliczności nabycia marihuany, z powodu konieczności poczynienia co do tego bliższych ustaleń, materiał wyłączono prawidłowo do odrębnego postępowania.

5. Również w sprawie 3 Ds 494/14 Prokuratury Rejonowej w N.S. (posiadanie marihuany) zapadło nie tylko postanowienie o umorzeniu postępowania na podstawie art. 62a u.p.n., ale także, po czynnościach zmierzających do ustalenia osoby udzielającej narkotyku, prokurator umorzył postępowanie w tym przedmiocie z powodu niewykrycia sprawcy.

6. Zupełnie niezrozumiałe było postępowanie w sprawie 2 Ds 154/14 Prokuratury Rejonowej w N.S. Podczas kontroli drogowej stwierdzono, że kierowca miał przy sobie 0,17 g marihuany, do czego się dodatkowo przyznał. Ponadto w pojeździe znaleziono, pod siedzeniem kierowcy, w zwitku aluminiowym, 0,45 g amfetaminy. Kierujący nie przyznał się do jej posiadania. Inne osoby będące w samochodzie nie tylko nie zostały przesłuchane, lecz nawet nie zapytano ich o to na miejscu. Kwestia amfetaminy została po prostu pominięta. Postępowanie w sprawie posiadania marihuany umorzono natomiast na podstawie przepisu art. 62a u.p.n.

7. W sprawie 1 Ds 409/14 Prokuratury Rejonowej w W.Ś. czynności policji zarejestrowano początkowo w rejestrze Ko. Na ich podstawie prokurator wydał

nakaz przeszukania pomieszczeń należących do 19-letniego mężczyzny, z powodu podejrzenia posiadania przez niego marihuany i amfetaminy. W czasie przeszukania w mieszkaniu znajdowały się poza właścicielem jeszcze cztery osoby. Znalaziono dwa woreczki i zbadano ich zawartość testerem. Tester wykazał obecność amfetaminy w jednym woreczku i dał wynik negatywny w drugim. Ten drugi woreczek wyłączono z dalszych badań i czynności, a pierwszy przekazano do zaopiniowania laboratorium kryminalistycznemu policji (LKP). W swojej opinii LKP potwierdziło, że proszek znajdujący się w woreczku jest amfetaminą o wadze 0,56 g. W mieszkaniu znaleziono również wagę i kilkanaście pustych woreczków strunowych. Właściciel mieszkania nie przyznał się do zarzucanego mu czynu z art. 62 ust 1 u.p.n. Osób obecnych w mieszkaniu nie przesłuchano. Nie wyłączono też materiałów do odrębnego postępowania.

8. W sprawie Ds 1045/14 prowadzonej w Prokuraturze Rejonowej w W. przedmiotem przestępstwa była amfetamina. Podejrzany wskazał, że nabył narkotyk trzy dni wcześniej, w okolicznościach, które opisał. Czynności w tym zakresie nie podjęto. Nie wyłączono też materiałów do odrębnego postępowania. Policjant sporządził, a prokurator zatwierdził postanowienie o umorzeniu postępowania przeciwko posiadaczowi amfetaminy na podstawie art. 62a u.p.n. oraz w sprawie udzielenia mu amfetaminy trzy dni wcześniej przez nieustaloną osobę, przyjmując, że czyn ten nie stanowi przestępstwa z powodu znikomej społecznej szkodliwości, na podstawie art. 17 § 1 pkt 3 k.p.k. O ile nie można kwestionować postanowienia w pierwszej części, dotyczącej posiadacza narkotyku, o tyle trudno zrozumieć – z powodu braku podstaw do zastosowania wskazanego przepisu – umorzenie w drugiej części.

9. W sprawie Ds 1222/14 Prokuratury Rejonowej w J. kobieta, która posiadała 0,26 g marihuany, wyjaśniła, że „zabrała ją z mieszkania swojego chłopaka”. Postępowanie wobec niej zostało umorzone, w aktach natomiast nie ma niczego, co wskazywałoby, że podjęto jakiegokolwiek czynności wobec tego chłopaka. Nikt do niego nawet nie zatelefonował.

10. W sprawie 2 Ds 34/14 Prokuratury Rejonowej L. P. zatrzymano dwóch mężczyzn, którzy odrzucili od siebie marihuanę w ilościach 0,46 g i 0,57 g. Wobec tego, który odrzucił mniej, przeprowadzono dalsze czynności: przesłuchano go oraz jego matkę, przeszukano mieszkanie. Postępowanie wobec niego zostało następnie umorzone na podstawie przepisu art. 62a u.p.n. Wobec drugiego sprawcy nie dokonano żadnej czynności (poza sprawdzeniem substancji testerem), nie przedstawiono mu nawet zarzutu, jak temu pierwszemu.

11. W sprawie 1 Ds 1324/14 Prokuratury Rejonowej S. P. kobieta została zatrzymana na stacji benzynowej, gdyż nie zapłaciła za paliwo. Wezwana policja przeszukała samochód, znajdując w nim 0,7 g marihuany. Kobieta wyjaśniła, że samochód do kradzieży paliwa przygotował jej wierzyciel – miała w ten sposób spłacić dług. Wyjaśniła też, że nic nie wie o narkotyku, że musiał go zostawić ów wierzyciel. Mimo to, nie podjęto nawet próby zapytania o to tego mężczyzny. Postępowanie wobec kobiety zostało umorzone na podstawie przepisu art. 62a u.p.n.

12. W sprawie 3 Ds 213/14 Prokuratury Rejonowej w Ł. zatrzymano samochód, którym jechało dwóch obywateli Litwy. Kierowca, pod wpływem amfetaminy, znacznie przekraczając dozwoloną prędkość, naruszył liczne przepisy o ruchu drogowym. Miał w samochodzie dużo przemycanych narkotyków. Pasażer natomiast miał przy sobie mało zakazanych substancji (0,81 g metamfetaminy). Postępowanie wobec pasażera zostało umorzone na podstawie przepisu art. 62a u.p.n., pomimo że wskazał, gdzie w samochodzie są narkotyki, z czego wynikało, że przynajmniej o nich wiedział.

6.4 Sprawa zawierająca błąd w kwalifikacji prawnej

W sprawie 1 Ds 817/14 Prokuratury Rejonowej w Ż. umarżając postępowanie, powołano jednocześnie art. 62a u.p.n. oraz art. 17 § 1 pkt 3 k.p.k. W uzasadnieniu napisano, że umorzenie następuje „wobec znikomości stopnia społecznej szkodliwości czynu”.

6.5 Sprawy zawierające niepotrzebne elementy w uzasadnieniach

1. W sprawie 1 Ds 368/14 Prokuratury Rejonowej w G. w uzasadnieniu postanowienia o umorzeniu postępowania napisano, że podejrzany „nikogo nie częstował” (narkotykiem), podczas gdy udzielenie środka odurzającego lub substancji psychotropowej jest odrębnym przestępstwem (art. 58 ust. 1 u.p.n.) – którego w omawianej sprawie nie zarzucono i do którego nie ma zastosowania przepis art. 62a ustawy.

2. W sprawie 3 Ds 1223/14 Prokuratury Rejonowej W. Ś. P. w uzasadnieniu postanowienia o umorzeniu postępowania napisano, że podejrzany „nie był karany, co, uwzględniając małą ilość [środka lub substancji] daje podstawę [do umorzenia postępowania na podstawie art. 62a u.p.n.]” – chociaż niekaralność nie jest tam przewidziana ani jako warunek, ani jako dodatkowe kryterium oceny.

6.6 Kwestie związane z biegłymi i ustalaniem rodzaju substancji

1. W sprawie 1 Ds 689/14 Prokuratury Rejonowej w N. wszczęto dochodzenie o czyn z art. 62 ust. 1 u.p.n. Z ustaleń wynika, że policjantów wezwano, ponieważ dorosły syn gospodarzy awanturował się w stanie nietrzeźwości. Podczas legitymowania usiłował ukryć woreczek strunowy z zawartością suszu roślinnego o wadze 0,87 g brutto. Użyty tester zabarwił się, wskazując, że susz jest marihuaną. Przesłuchany w charakterze podejrzanego pod zarzutem już z art. 62 ust. 3 u.p.n. nie przyznał się i odmówił składania wyjaśnień. Powołano biegłego – Laboratorium Komendy Wojewódzkiej Policji – w celu określenia charakteru zabezpieczonego suszu. Po trzech miesiącach oczekiwania przesłuchano podejrzanego ponownie. Przyznał się wtedy do popełnienia zarzucanego przestępstwa i wyjaśnił, że marihuanę zakupił na własny użytek. Po ponad trzech miesiącach dochodzenie umorzono, nie oczekując na opinię biegłego, która wpłynęła dwa tygodnie później.

2. Sprawa 1 Ds 1152/14 Prokuratury Rejonowej w N. rozpoczęła się od tego, że policjanci uzyskali informację, że handlujący narkotykami mężczyzna porusza się

motorowerem. Zatrzymany do kontroli, poruszający się takim właśnie pojazdem mężczyzna, posiadał w portfelu woreczek strunowy z suszem roślinnym. Użyty tester wskazał marihuanę. Mężczyznę przesłuchano w charakterze świadka z zastosowaniem przepisu art. 183 k.p.k. Zeznał, że ujawniony susz jest miętą i dał mu go inny, znany mu z imienia mężczyzna. W sprawie powołano biegłego – Laboratorium Komendy Wojewódzkiej Policji (LKWP), a po jakimś czasie przedstawiono zarzut o czyn z art. 62 ust. 3 u.p.n. i przesłuchano motorowerzystę w charakterze podejrzanego. Przyznał się wtedy do popełnienia przestępstwa, wyjaśniając, że nabył na własny użytek marihuanę w okolicznościach, które były niemożliwe do sprawdzenia. Po trzech dniach umorzono postępowanie na podstawie art. 62a u.p.n., nie czekając na opinię LKWP, która wpłynęła dopiero po trzech kolejnych miesiącach i – co więcej – wynikało z niej, że przekazany do badań susz roślinny nie zawiera narkotyku. Postępowania mimo to nie wznowiono i tym samym nie zmieniono podstawy jego umorzenia.

3. W sprawie 2 Ds 797/14 Prokuratury Rejonowej w T. stwierdzono posiadanie 0,46 g amfetaminy oraz 0,43 g marihuany – w oparciu tylko o „przeważenie” i przyznanie podejrzanego. Nie użyto testera (tym bardziej nie powołano biegłego), a zatem mogło się zdarzyć, że zakwestionowane substancje nie zawierały narkotyków. Sam podejrzany mógł o tym nie wiedzieć, gdyby np. został oszukany przy kupnie.

4. W sprawie 1 Ds 204/14 Prokuratury Rejonowej w D. powołano biegłego, mając do czynienia z zaledwie 0,07 g marihuany. Czas oczekiwania na opinię wyniósł pięć miesięcy, dochodzenie na ten czas zawieszono.

6.7 Sprawy, w których powinien być zastosowany przepis art. 70a u.p.n.

1. W sprawie 1 Ds 750/14 Prokuratury Rejonowej w B. liczne wątpliwości wywołuje postępowanie i nadzór nad nim ze strony prokuratora, jak również sposób zakończenia postępowania. Wezwani przez personel Szpitala Psychiatrycznego w Ch. policjanci ujawnili u przyjmowanego do szpitala pacjenta 0,13 g marihuany. W toku postępowania prowadzonego o czyn z art. 62 ust.1 u.p.n. podejrzany wyjaśnił, że od wielu lat prawie codziennie zażywa różne substancje narkotyczne i wskazał kilka źródeł ich wielokrotnego nabywania. W toku dochodzenia przesłuchano bez efektu jedną ze wskazanych osób w charakterze świadka. U tej osoby oraz dwóch innych przeprowadzono przeszukania, jednak bez pozytywnego rezultatu. Po takich tylko czynnościach, nie uznając za stosowne wyłączenia materiału do odrębnego postępowania w celu sprawdzenia wielu bardzo konkretnych informacji wynikających z wyjaśnień podejrzanego, wydano postanowienie o umorzeniu w tym zakresie dochodzenia wobec braku stwierdzenia popełnienia przestępstwa. Z historii choroby (z wielokrotnych pobyków podejrzanego w szpitalach psychiatrycznych) wynika, że rozpoznawano u niego „szkodliwe używanie środków uzależniających i schizofrenię rezydualną”. Prokurator poddał go badaniu psychiatrycznemu. Nie zastosował natomiast instytucji z art. 70a u.p.n. Mimo potwierdzenia faktu, że podejrzany cierpi na schizofrenię, wydano postanowienie o umorzeniu wobec niego postępowania na podstawie art. 62a u.p.n. i ponadto nie podjęto żadnej dalszej czynności.

2. W sprawie 2 Ds 273/15 Prokuratury Rejonowej w M. ustalone okoliczności przemawiały za dokonaniem czynności, których podstawę stanowi przepis art. 70a ust. 1 u.p.n., czego jednak nie uczyniono. Matka 30-letniego mężczyzny wezwała do niego pogotowie ratunkowe z powodu zatrucia narkotykowego i wskazała, że od długiego czasu stale przyjmuje on narkotyki, od których jest uzależniony. Zawiadomieni przez ekipę pogotowia policjanci znaleźli w mieszkaniu woreczek z marihuaną o wadze 0,43 g. Dochodzenie po upływie ośmiu dni od ujawnienia posiadania narkotyku zostało umorzone.

3. W sprawach 1 Ds 278/14 Prokuratury Rejonowej w B.; 1 Ds 1714 Prokuratury Rejonowej w G. – W.; 2 Ds 1460/14 Prokuratury Rejonowej w J. G. oraz Ds 913/14 Prokuratury Rejonowej w P.; 2 Ds 250/14 Prokuratury Rejonowej w W. P. P. nie zastosowano przepisu art. 70a ust. 1, pomimo występowania ku temu przesłanek. W sprawach tych odpowiednio: biegli psychiatrzy stwierdzili uzależnienie podejrzanego od substancji psychoaktywnych oraz wskazali, że wymaga on leczenia w ośrodku zamkniętym; podejrzany leczył się psychiatrycznie; podejrzany przebywał w ośrodku Monaru; podejrzany leczył się psychiatrycznie.

Natomiast w sprawie 2 Ds 250/14 PR W. P. P. zastosowano prawidłowo ten przepis – podejrzany przebywał w szpitalu na detoksykacji.

Słowa kluczowe: narkomania, niewielka ilość narkotyku, ujawnianie, postępowanie karne.

Summary

Michał Jankowski, Stanisław Momot – *Application of Art. 62a of the Act on Counteracting Drug Addiction*

This paper, devoted to the issue of penalising the holding of a small amount of narcotic or psychotropic substances, contains a historical and legal introduction, a description of results of the study conducted by the authors and examples of examined cases.

A total of 408 of cases involving Art. 62a of the Act on Counteracting Drug Addiction were examined; the cases ended validly in 2014 (in this context it was revealed that in as many as 40% of prosecution services not a single case was discontinued on the basis of this provision, which means that it is finding its way to practice with difficulty).

A description of results of the study contains information about the cases, the circumstances in which the offence was ascertained, the kinds and amounts of ascertained narcotics, about how experts described what the ascertained substance was, the acts carried out during the proceedings of this kind and the length of those proceedings.

Keywords: drug addiction, small amount of drug, ascertainment, criminal procedure.